

T.C
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YAHYA KEMÂL BEYATLI'NIN “KENDİ GÖK KUBBEMİZ”
VE “ESKİ ŞİİRİN RÜZGÂRIYLA” ADLI ŞİİR KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN DİL
SAPMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

DANIŞMAN
DOÇ. DR. ŞENER DEMİREL

HAZIRLAYAN
BİLAL AKBAY

ELAZIĞ 2008

T.C
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YAHYA KEMÂL BEYATLI'NIN “ KENDİ GÖK KUBBEMİZ ” VE “ ESKİ ŞİİRİN
RÜZGÂRIYLA ” ADLI ŞİİR KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN DİL SAPMALARI
AÇISINDAN İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez.....tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile kabul edilmiştir.

DOÇ. DR. ŞENER DEMİREL

Danışman

Üye

Üye

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nu
...../...../.....tarih ve.....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Yahya Kemâl Beyatlı'nın “ Kendi Gök Kubbemiz ” ve “ Eski Şiirin
Rüzgârıyla ” Adlı Şiir Kitaplarındaki Şiirlerin Dil Sapmaları
Açısından İncelenmesi**

Bilal AKBEY

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

2008; Sayfa:VI+77

Dil bilim alanında ülkemizde yapılan çalışmalar hızlı bir gelişim göstermektedir. 1970'ten sonra dil bilim ve yazın inceleme alanlarının araştırılmaya başlanması şiir dilinin şairler tarafından ne denli farklı kullanıldığını bizlere göstermiştir. Şairler şiir dilini yerleşik dil bilgisi kurallarına aykırı kullanarak şiir dilinde sapmaları oluşturmuşlardır.

Hazırlanan bu çalışmada Yahya Kemâl Beyatlı'nın şiir kitaplarındaki dil sapmalarını göstermek amaçlanmıştır. Yahya Kemâl millî bir şiir dili oluşturmaya çalışırken şiir dilinde değiştirimlere gitmiş ve dil sapmalarını oluşturmuştur.

İncelemede ilk olarak şiir dili ve şiir dilindeki sapmalarla ilgili teorik bilgiler verildi. Daha sonra ise Yahya Kemâl'in şiirlerinde görülen dil sapmaları tespit edildi. Bu sebeple Yahya Kemâl'e ait “ Kendi Gök Kubbemiz ve Eski Şiirin Rüzgârıyla ” isimli şiir kitapları, şairin şiirlerindeki dil sapmalarını gösterebilmek açısından seçilmiş ve kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Şiir dili, şiir dilinde sapma, sapma türleri, Yahya Kemâl.

ABSTRACT

Master Thesis

**Observing of poems language refractives of Yahya Kemâl Beyatlı's
poems books which are named "Eski Şiirin Rüzgarlarıyla" and
"Kendi Gök Kubbemiz"**

Bilal Akbey

Fırat University

Institute of Social Sciences

Division of Turkish Education

2008;Page:VI+77

Working in area of philology evidence fastly evolution in our country. After than 1970, observing of areas that philology and writing start searching; show our that use of different poem language of poets. Poets use different poems language of grammar rules later they create refractives in poems language.

We aspire showing that refractives in Yahya Kemâl Beyatlı's poems in preparing of working. When Yahya Kemâl works in creating deformation of national poems language, he creates refractives in poems language.

Firstly in our observing we offer theoretical informations in poems language and about of refractives in poems. Later we go fixation refractives in Yahya Kemâl's poems. This reason get in relation to Yahya Kemâl's language refractives of his poems books which are named "Kendi Gök Kubbemiz" and "Eski Şiirin Rüzgarlarıyla". Showing the refractives in poems with one graph.

The Key Words: Poem Language, Poem Language Refractives, Kinds of Refractive, Yahya Kemâl...

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ.....	1
1 1. Yahya Kemâl Beyatlı'nın Hayatı	1
2. Yahya Kemâl Beyatlı'nın Sanatı.....	3
3. Yahya Kemâl Beyatlı'nın Eserleri.....	7

I.BÖLÜM

1. Şiir Dili ve Şiir Dilinde Sapmalar	9
1.1. Şiir Dili.....	9
1.1. Şiir Dilinde Sapma.....	12
1.2.1. Şiir Dilinde Sapma Türleri	15
1.2.1.1. Yazımsal Sapmalar	15
1.2.1.2. Sesbilimsel Sapmalar	20
1.2.1.3. Sözcüksel Sapmalar	23
1.2.1.4. Dilbilgisel Sapmalar.....	25
1.2.1.5. Anlamsal Sapmalar	28
1.2.1.6. Lehçesel Sapmalar	29
1.2.1.7. Kesimsel Sapmalar.....	30
1.2.1.8. Tarihsel Sapmalar	32

II.BÖLÜM

2.1. Yahya Kemâl'in Şiirlerinde Sapmalar	34
2.1.1. Yazımsal Sapmalar	35
2.1.2. Sesbilimsel Sapmalar	35
2.1.3. Sözcüksel Sapmalar	41
2.1.4. Dilbilgisel Sapmalar	43
2.1.5. Anlamsal Sapmalar	44
2.1.6. Lehçesel Sapmalar	54
2.1.7. Kesimsel Sapmalar	55
2.1.8. Tarihsel Sapmalar	56
SONUÇ.....	67
KAYNAKÇA.....	70

ÖN SÖZ

Sapmalar, şiir dilinin belirgin özelliklerindedir. Yaratıcı şair ve yazarlar dilsel ifadeleri dilbilgisi kurallarına aykırı olarak kullandıklarında sapmaları oluştururlar. Sapma, tanımı gereği bir biçemdir ve öyle olduğu için de rastgele yapılan bir yanlışlık değil, bilerek ve istenerek yapılan bir yanlışlıktır.

Hazırlanan bu çalışmada Yahya Kemâl'in " Kendi Gök Kubbemiz " ve " Eski Şiirin Rüzgârıyla " isimli şiir kitaplarındaki dil sapmalarını göstermek amaçlanmıştır. Yahya Kemâl yeni bir şiir dili oluştururken, farklı anlatım yolları bulmaya çalışmış ve ilginç söyleyişlerle sözcüklerin çağrışım alanını zenginleştirerek tabii dilin sınırları dışına çıkıp, sapmalar oluşturmuştur.

Geoffrey N. Leech'in ve Doğan Aksan'ın şiir dilindeki sapmalarla ilgili önemli çalışmaları olmuştur. Doğan Aksan şiir dilindeki sapmaları sözcüksel, biçimbilimsel, anlambilimsel, sessel ve öteki sapmalar başlıkları altında ele alıp incelemiştir. Yazımsal ve tarihsel sapmalara öteki sapmalar başlığı altında kısaca değinen Aksan, kesimsel sapmalardan hiç söz etmemiştir. Yazımsal, kesimsel ve tarihsel sapma türlerini müstakil birer sapma olarak inceleyen Geoffrey N. Leech ise sekiz farklı sapma türünden bahseder. Bunlar: " Sesbilimsel, sözcüksel, dilbilgisel, anlamsal, yazımsal, lehçesel, kesimsel ve tarihsel sapmalardır. " Yahya Kemâl'in şiirlerindeki sapma türlerini bu konudaki en geniş tasnife göre ele alıp incelemek, şairin şiirlerindeki sapma türlerini görebilmek açısından tutarlı bir yaklaşım olacaktır. Bu sebeple Yahya Kemâl'in " Kendi Gök Kubbemiz " ve " Eski Şiirin Rüzgârıyla " isimli şiir kitaplarındaki bütün şiirleri, Geoffrey N. Leech'in tasnifine göre ele alınıp incelendi ve şairin şiirlerindeki sapma türleri ayrıntılı bir şekilde ortaya kondu.

Hazırlanan çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde Yahya Kemâl'in hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verildi. Birinci bölümde şiir dili ve şiir dilinde sapmalar, ikinci bölümde ise Yahya Kemâl'in şiirlerinde görülen sapmalar üzerine bir inceleme çalışması yapıldı.

Çalışmanın her safhasında ilgisini, zamanını ve yardımını benden esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Şener Demirel'e ve çeşitli konularda yardımda bulunan arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Bilal AKBAY

Elazığ - 2008

GİRİŞ

YAHYA KEMÂL BEYATLI'NIN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1. HAYATI

Yahya Kemâl Beyatlı, 2 Aralık 1884 yılında Üsküp'te doğar. Asıl adı Ahmet Ağâh'tır ve Üsküp'te belediye reisliği yapmış olan Nişli İbrahim Nâci Bey'in oğludur. Yahya Kemâl'in annesi ise Üsküp'ün tanınmış ailelerindedir. Son devir klasik nazmımızın en önemli şahsiyetlerinden biri olan Leskofçalı Galib Bey, Yahya Kemâl'in annesinin amcasıdır. Yahya Kemâl, şeceresi itibariyle bir Evlâd-ı Fâtihân torunudur.

Yahya Kemâl ilk öğrenimine Üsküp'teki Mekteb-i İreb isimli özel okulda başlar; sonra modern eğitim veren Mekteb-i Edep'e geçer. II. Meşrutiyet yıllarında ünlenen, döneminin de en büyük şairlerinden biri sayılan Yahya Kemâl'in yetişmesinde, Üsküp'ün oradaki Mekteb-i Edeb'in, özellikle de aile içinde annesinin etkili olduğundan, Yahya Kemâl anılarında bahseder.

Yahya Kemâl, Selanik İdâdîsi'nde okurken annesini kaybeder. Bu yüzden eğitimine bir süre ara vermek zorunda kalır. Yarım kalan eğitimini tamamlamak için babası tarafından İstanbul'a gönderilir. Ders yılı ortası olduğu için hiçbir okul onu kabul etmez. Bundan dolayı girmeyi istediği Galatasaray Lisesi'ne giremez. Boşta kaldığı bu dönem içerisinde II. Abdülhamit'e karşı olan siyasi akımlara katılır.

Yahya Kemâl idâdî talebesi iken şiirle uğraşmaya başlar. Bu sıralar Servet-i Fünûn edebiyatı en güçlü devrini yaşar. Bunun içindir ki, bu devirde yetişenler arasında, Edebiyat-ı Cedîde nazmının tesirinden kendini koruyabilmiş olanlar pek nadirdir. Yahya Kemâl de kendisini bu nazmın kuvvetli cazibesinden tam olarak koruyabilmiş değildir.

Kenan Akyüz (1985:713), Yahya Kemâl'in Fransa'ya gidişini ve Yahya Kemâl'in Fransa'da edindiği kazanımları şu ifadelerle anlatır: "Yahya Kemâl, 1903 ağustosunda Paris'e gidip bir yıl kadar bir kolejde Fransızcasını ilerlettikten sonra, " Ecole Libre des Sciences Politiques"e devama başlar. Bu okulda kendisini en çok ilgilendiren ders, zamanın tanınmış tarihçilerinden, Albert Sorel'in dersidir. Bu derslerin verdiği zevk ve hevesle, kendi

memleketinin muhteşem mazisine eğilmek arzusunu duyar ve böylelikle, Osmanlı tarihini incelemeğe koyulur." 1912 yılında zengin bir sanat, tarih ve kültür birikimiyle geri döner.

Yahya Kemâl ülkeye döndükten sonra çeşitli konularda Türk Ocağı'nda konferanslar verir. Birinci Dünya Savaşı yıllarından başlayarak, Dârülfünûn'da muhtelif derslere girer; 1916'da Medeniyet Tarihi, 1919'da Garb Edebiyatı ve 1922'de Türk Edebiyatı Tarihi derslerini okutur. Aynı yıl, Millî Mücadele'ye katılarak, Ankara'ya ve Millî Mücadele'nin kazanılması üzerine de, sulh murahhas heyeti ile Lozan'a gider. 1923' te Urfa mebusluğuna, 1925' te de Suriye Tashîh-i Hudud Komisyonu murahhaslığına seçilir. 1926' da Varşova, 1929'da Madrid elçiliğine tayin edilir. 1931'de, Lizbon elçiliği de ilaveten üzerine verilir. 1934'te elçilikten ayrılarak, Tekirdağ mebusluğuna seçilir. 1942'deki seçimde kazanamayarak mebusluktan ayrılır ve C.H.P. sanat müşavirliğine getirilir. 1943' teki ara seçimlerde İstanbul mebusu olur ise de, 1946'daki seçimi kaybeder. 1948'de, " Hayal Şehir " isimli manzumesine " İnönü Şiir Mükâfatı " verilir ve aynı yıl, Pakistan Büyükelçiliğine tayin edilir. Oradaki dergilerden birinde, modern Türk şiiri hakkında yayımladığı bir makale, Türk basınında münakaşalara ve itirazlara yol açar. Bir yıl sonra, emekliye ayrılarak, Türkiye'ye döner. 2 Aralık 1949'da, doğumunun 65. yıldönümü münasebetiyle, İstanbul Üniversitesi konferans salonunda büyük bir tören yapılır. O tarihten sonra İstanbul'a yerleşen ve birkaç defa da sıhhati bozulan şair, 1951 ve 1957 yıllarında Paris'e giderek tedavi görür.

Yahya Kemâl İstanbul'a döndükten sonra yeniden hastalanır. Park Otel'de ikamet etmeye ve Millî Reasür Şirketi'nde yönetim kurulu üyeliği yapmaya başlar. Sık sık nüks eden hastalığından kurtulamayarak 1 Kasım 1958'de, İstanbul'da Cerrahpaşa Hastahanesi'nde hayatını kaybeder.

Yahya Kemâl çok farklı alanlarda eserler kaleme alır; fakat hiçbir eserini sağlığında yayımlamaz. Bu konuda Mehmet Fuat " Türk Şiiri Antolojisi " adlı eserinde Yahya Kemâl ile ilgili şu tespitlerde bulunur: " Yahya Kemâl sağlığında kitaplarının basılmasına izin vermedi. Hiç evlenmemiş olan Yahya Kemâl'in yapıtları ölümünden sonra kurulan Yahya Kemâl Enstitüsü'nce yayımlandı " (Fuat, 1985:58).

Yahya Kemâl'in cenazesi İstanbul Üniversitesi'ndeki törenden sonra, getirildiği Fatih Camisi'nden kaldırılır. Mezarı Rumelihisarında'dır.

2. SANATI

Yahya Kemâl, öğrencilik yıllarında şiire merak salar. İlk yazdığı şiirinin ismi "Hatıra" dır. Yahya Kemâl'in o dönemki şiirlerinde Servet-i Fünûn şiirinin etkileri görülür.

Yahya Kemâl, Servet-i Fünûn edebiyatının altın çağını yaşadığı bir dönemde İstanbul'a gelir. Yahya Kemâl'i Servet-i Fünûn edebiyatçıları içerisinde en çok etkileyenler Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin'dir. Bilhassa Tevfik Fikret'ten çok etkilenen Yahya Kemâl, bu konudaki düşüncelerini kendi kaleminden çıkan Siyasi ve Edebî Portreler adlı eserinde şöyle anlatır: "Kendi neslimin bütün çocukları üzerinde olduğu gibi ruhumda, ahlâkımda, zevkimde, lisânımda, sanatımda en büyük tesiri o icra etmişti. Bir müddet, onun kâinâtında kalmıştım" (Beyatlı, 1968:12). Yahya Kemâl bu dönem içerisinde yazdığı şiirlerini "Malumât" ve "İrtikâ" dergilerinde, Ahmet Agâh ismiyle neşreder.

Yahya Kemâl'in sanatının şekillenmesinde, şairin Fransa'da geçirdiği yıllar etkili olur. Yahya Kemâl'i Fransa'ya götüren sebepler çeşitlilik arzeder. Görünüşte, Abdülhamit yönetimine karşı girişilen siyasi sebeplerden dolayı Yahya Kemâl Fransa'ya gider. Fakat Yahya Kemâl, Fransa'da Jön Türklerin siyasi toplantılarına katılmaz. Büyük bir aşk ve hevesle Fransız münevverlerinin sanat ve fikir münakaşalarına katılıp kendini yetiştirir. Bundan dolayıdır ki "Yahya Kemâl'i Fransa'ya kadar götüren siyasi sebep kabuktur; gerçek sebep ise sanat ve fikir ihtirasıyla ilgilidir" (Akyüz, 1985:716).

Yahya Kemâl, Servet-i Fünûn edebiyatının en parlak döneminde "ikinci planda kalmamak" amacıyla Fransa'yı tercih eder. Bu konuda Abdülhâk Şinasi Hisar, Yücel dergisinde yayımlanan makalesinde şu tespitleri ortaya koyar: "Servet-i Fünûn şiirinin gür sedâsı genç şairlerin bir dönem önünü keser. Yahya Kemâl, bunu çok önceden keşfedip onu kendi üzerinden bir an önce uzaklaştırmaya çalışır" (Hisar, 1950:12).

Yahya Kemâl'i Fransa'ya gitmeye mecbur eden sebepler, şairin sanatının şekillenmesine katkıda bulunur. Fransa'da Fransızcasını ilerletmek için bir yıl ders alan Yahya Kemâl, daha sonra "Ecole Libre des Sciences Politiques" e kayıt yaptırır. Okulda dönemin en büyük tarihçilerinden biri olan Albert Sorel'den dersler alır. Bu derslerin verdiği zevk ile yazar kendi memleketinin geçmişini araştırmaya başlar ve Osmanlı tarihini incelemeye koyulur.

Yahya Kemâl, o dönem içerisinde Fransız edebiyatını yakından takip eder ve Fransız edebiyatına vakıf olur. Ancak güçlü ve kuvvetli bir kültür olan Fransız kültürü şairin şahsiyetine etki edemez; onun şahsiyetinin kemaline ortam hazırlar. Şair, Fransız kültüründen öğrendikleriyle millî kültürümüze, yaşayışımıza daha çok bağlanır.

Batılılaşmanın her safhada ve her sahada kendini gösterdiği bu dönemde Yahya Kemâl, şiir anlayışımızın değişmesi gerektiği üzerinde durur. Yahya Kemâl'e göre: "Türk şiiri asırlar boyu Fars edebiyatını örnek alır, mazmuna önem verir ve şiirde bütünlük esasını elinden kaçıtır. Halk edebiyatı şiirleri ise yerel ağızlara dayandığı için millî kültürü yansıtmaktan uzaktır. Tanzimat döneminde yazılan şiirler, geçiş dönemi şiirleri olduğu için Divan edebiyatı nazımlarından örnekler taşır. Servet-i Fünûn şairleri ise "Bizim eskilere ve şarka hiçbir borcumuz yoktur" diyerek tamamen Batı kültür ve edebiyatını benimser" (Akyüz, 1985:718). Bu dönemde Fransızca Türkçenin edasına, sentaksına dahi karışır, millî zevkimiz iyiden iyiye bozulur.

Türkçenin sentaksını bozmaya yönelik yapılan çalışmalara tepki gösteren Hikmet Feridun, Edebiyat-ı Cedîde şiirini Yedi Gün dergisinde eleştirirken şu ifadeleri kullanır: "Edebiyat-ı Cedîde şiiri, bizim "ırkımıza, zevkimize asıl lehçemize yabancı" ve aynı zamanda "cılız" dı. Yani şiirimiz asırlarca, önce Doğu'yu sonra Batı'yı taklit etmiştir" (Hikmet, 1935:122).

Yahya Kemâl, millî bir şiir dilinin yabancı unsurlardan arındırılmış bir dille oluşturulacağına inanır. Birol Emil, Yahya Kemâl'in bu düşüncesini değerlendirirken: "Yahya Kemâl biliyordu ki büyük şair, orjinal şair daha önce denenmemiş güzellikler yaratan değil, yabancı tesirler altında bozulmuş, kopmuş bir geleneği yeniden kuran şairdir" (Emil, 1997:223) der. Bu anlayışla hareket eden Yahya Kemâl, millî bir şiir dili oluşturabilmek için kendi tarihine eğilmeyi amaç edinir.

Yahya Kemâl, taklitçi olmamanın ancak kendine yetmekle mümkün olduğunun farkındadır. Bundan dolayı yeni Türk şiirini iki vasıf üzerine oturtur. Bunlar millî ve medenî vasıftır. Bu yenilik kendisinin "mektepten memlekete" formülü ile belirttiği memlekete, millete dönüşünün ifadesi olur.

Yahya Kemâl, Türk şiirinin millileşmesi fikrini Albert Sorel'den alır. Albert Sorel, Fransız tarihini millî bir açıdan ele alıp değerlendirir ve canlandırmaya çalışır. Yahya Kemâl de Albert Sorel gibi kendi tarihini millî bir açıdan ele alıp değerlendirir ve maziye baktığında önünde çok zengin bir kaynak bulur. Bu kaynağı çok iyi bir şekilde değerlendirmeyi bilen Yahya Kemâl, ilk olarak Osmanlı'nın kuruluş ve yükseliş dönemlerini anlatan şiirler yazar. Daha sonra zevk ve zerafet bakımından Osmanlı'nın zirveyi yakaladığı "Lale Devri" ni şiirlerine konu edinir.

Yahya Kemâl şiirlerinde farklı temaları kullanır. Yahya Kemâl'in şiirlerinde kullandığı temaları Bilge Ercilasun şu şekilde sıralar: "Yahya Kemâl'in şiirlerinde kullandığı başlıca temalar; tarih, mazi, akıncılık, İstanbul, musiki, ölüm ve aşktır" (Ercilasun, 1996:77).

Yahya Kemâl'in en önemli özelliklerinden biri İstanbul'a dair yazdığı şiirlerdir. Yahya Kemâl İstanbul'a aşiktir. Yahya Kemâl'e göre İstanbul sadece bir payitaht değildir; İstanbul Türk medeniyetinin özüdür, sözüdür. Yahya Kemâl İstanbul'un sadece padişahlar ve İstanbullular tarafından bina edildiğine inanmaz. Yahya Kemâl'e göre İstanbul'u vatanın dört bir tarafından gelen müslümanların musikileri, ev mimarileri ve el sanatları şekillendirir. Nihad Sami Banarlı "Yahya Kemâl'in Hatıraları" isimli eserinde şairin İstanbul'a bakışını şöyle özetler: "İstanbul bütün Türk tarihinin, Türk coğrafyasının bir terkibi, hulâsası, tesellisi olmuştur. Hakikî vatan ve insanı mesud edecek tek yer, bütün vatanın ruhunu teşkil eden bu şehirdir" (Banarlı, 1960:51).

Yahya Kemâl'in şiirlerinde halden maziye gidiş vardır. Mazi Yahya Kemâl'de tarih demektir. Yahya Kemâl'in şiirlerinde Osmanlı devletinin kuruluş ve yükseliş dönemleri tüm ihtişamıyla görülür. Yahya Kemâl'in maziye bakınca en çok özlediği ve hasretini çektikleri ise akıncılardır. Yahya Kemâl bir "Evlâd-ı Fâtihân" torunudur. Bu durum onun akıncılara ayrı bir sevgi duymasını sağlar. Yahya Kemâl temaya göre şiirlerinin kelimelerini seçer ve kullanır. "Akıncı" isimli şiirinde akıncıların hareketlerini daha iyi belirtecek olan isim, sıfat ve fiilleri kullanır.

Yahya Kemâl, şiirlerinde musikiyi bir tema olarak kullanır. Yahya Kemâl'in şiirleri genel itibarıyla lirizmden uzaktır; fakat elçilik vazifesiyle yurt dışında kaldığı bir dönemde duyduğu çan sesi, şaire "İtrî" yi hatırlatır ve onu duygusallaştırır.

Yahya Kemâl'de, "halis yahut öz şiir" anlayışı hakimdir. "Yahya Kemâl, şiiri; nesirden bambaşka bir kuruluştaki "musikiden başka türlü bir musiki" , "içimizin ahengi" olarak telakkî eder" (Akyüz, 1985:721).

Yahya Kemâl, şiirlerinde ölümü de işler. Bu konu ile ilgili Şerif Aktaş: "İnsan ömründe belirli bir dönemden sonra hissedilen yalnızlık, dost çevresinin daralması, hayatın renkli hareketliliğinin solmaya başlaması onu, tabii olarak ölüm endişesi ile karşı karşıya getirir" (Aktaş, 1996:205) der.

Yahya Kemâl şiirlerinde "Vatan" temasını sıklıkla işler. Yahya Kemâl nesirlerinde de vatan teması üzerinde durur. Şerif Aktaş, Yahya Kemâl'in şiirlerinde ve nesirlerinde işlediği vatani şu şekilde tarif eder: "Yahya Kemâl'in şiirlerinde vatan, millî ruhun teşekkül edip geliştiği ve onunla beraber zenginleştiği sahne durumundadır" (Aktaş, 1996:202).

Bütün bu farklı temaların içine doldurulduğu nazım şekilleri de oldukça çeşitlidir. Yahya Kemâl, Servet-i Fünûn edebiyatçılarının çokça kullandıkları Fransız nazım biçimlerini pek az kullanır " Sone " yi ise hiç kullanmaz. Eski nazım şekilleri içinde ise en çok gazel, şarkı, mesnevî ve rubaiyi kullanır.

Yahya Kemâl, şiirlerinde ahenge çok büyük önem verir; aruzu daima hece veznine tercih eder. Hece ile de şiir yazılabileceğini göstermek için "Ok" şiirini yazar. Aruza verdiği önem vezne, ahenge verdiği önemi ortaya koyar. Yahya Kemâl, kelimeler arasındaki ses uyumuna her zaman dikkat eder. Onun şiirlerindeki iç ahenk ve dış ahengin sağlamlığı dikkat çeker. "Bu îfîbârla, sembolist şiirin büyük değeri verdiği iç ahenkle, parnasienlerin titizlikle temine çalıştıkları dış ahengi onda bağdaşmış olarak buluruz" (Akyüz, 1985:728).

Yahya Kemâl, şiir diline büyük önem verir. Millî bir şiirin konuşulan Türkçe ile yazılması gerektiği üzerinde durur. Yabancı söyleyişlerle şiir yazan Edebiyat-ı Cedîde şairlerini ise eleştirir. Yahya Kemâl "Türkçede yerleşmiş yabancı kelimelere değil; yabancı söyleyiş özelliklerine ve bunların tesiri altında Türkçenin kendi sesini kaybetmiş olmasına karşı çıkar" (Akyüz, 1985:732). Yahya Kemâl, Türk şiirinde Türkçenin sesini hakim kılmaya çalışır. Halkın konuştuğu Türkçe ile şiirlerini kaleme alan Yahya Kemâl'in üslubu, sade ve açıktır.

Yahya Kemâl, Tanzimat'dan beri başlayan batılılaşma nazmımızda beliren bir tepki, yerli zevkimizi yabancı zevkin üzerine çıkarmaya çalışan çok büyük bir millî şairdir. Şiirleriyle genç nesle tarih şuurunu kazandıran Yahya Kemâl, Türk şairleri arasında kendine önemli bir edindir.

3. ESERLERİ

Yahya Kemâl Beyatlı, bir sanatçı olarak kendini beğenir. Kendisinin dışındaki sanatçıları kolay kolay beğenmeyen şair, çevresinde hayranlarının bulunmasından mutluluk duyar. Karakteri itibarıyla neşeli olan şair, o derecede de kuruntulu ve vehimli bir insandır. Kırk yılı aşan edebî hayatının ürünü, belki küçükü büyüklü kırk parça eserdir. Fakat hepsi de seçkin ve hepsi de birbirinden güzel eserlerdir.

Hayatta iken şiirlerini kitap halinde bastırmayan Yahya Kemâl'in şiir kitapları, İstanbul'da Yahya Kemâl Enstitüsü tarafından hazırlanır. Bu kitaplar: Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgârıyla, Rubailer, Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş adlı eserlerdir. Bu kitaplardan Kendi Gök Kubbemiz 1951, 1963 ve 1967'de, Eski Şiirin Rüzgârıyla ise 1962'de yayımlanır.

Yahya Kemâl'in yeni şiirlerinin bir araya toplandığı Kendi Gök Kubbemiz kitabı:

a-) Kendi Gök Kubbemiz

b-)Yol Düşüncesi

c-)Vuslat adlı üç bölümden oluşur.

Yahya Kemâl'in neo-klasik bir anlayışla, Türk Divan şiiri tarzında söylemiş olduğu şiirlerinin toplandığı kitaba, " Eski Şiirin Rüzgârıyla " adı verilir. Yahya Kemâl, Eski Şiirin Rüzgârıyla isimli şiir kitabında bizim dünyaya hükmettiğimiz yılların hayatını, zaferlerini, duygu ve düşüncelerini kendi çağının diliyle söylemek zevkini duyar. Bu kitaptaki şiirler: Selîmnâme, Gazeller, Musammatlar, Şarkılar gibi başlıklar altında toplanır. Kitapta toplam 66 şiir bulunur. Rubailer ve Hayam Rubailerini Türkçe Söyleyiş kitapları 1963'te bir arada yayımlanır. Birincide 41, ikincide (Hayyam'dan Türkçeleştirilmiş) 54 rubai vardır.

Şairin yarım kalmış şiirleri, nesirleri, ilmî, fikrî, siyasi makaleleri; hikâye, monografi, deneme, hatırat türündeki diğer yazıları da Yahya Kemâl Enstitüsü tarafından Yahya Kemâl Külliyyatı adı altında yayımlanır. Bu kitapların ilki " Aziz İstanbul " (1964), ikincisi Eğil Dağlar (1966) 'dır. Şairin; üçüncü nesir kitabı Siyasi Hikâyeler (1968); dördüncü kitabı da Siyasi ve Edebî Portreler (1968)'dir. Şairin edebî hatıralarının bir kısmı 1960'da Yahya Kemâl'in Hatıraları adıyla yayımlanır.

I. BÖLÜM

I. ŞİİR DİLİ VE ŞİİR DİLİNDE SAPMALAR

1.1. ŞİİR DİLİ

Edebiyat dile dayalı yapıtları içerik, biçim, edebî önem, yaratıcılık, yenilik ve etkileycilik açılarından inceleyen bilim dalıdır. Edebiyat içerisinde çok farklı edebî türler vardır. Bütün bu edebî türlerin kendilerine mahsus, kendilerini diğer edebî türlerden ayıran ayırıcı özellikleri ve malzemeleri bulunur. Her edebî tür bu malzemelerle kendini ifade eder, ortaya koyar.

Edebî türler içerisinde şiirin ise ayrı bir yeri vardır. Şiir gerek içerik, gerek söze dönüştürme, gerek sunuluş açısından; özgün, etkilemeye, duygulamaya yönelik, yaratı niteliği taşıyan bir söz sanatı ürünüdür. Şair, şiirini oluştururken kullandığı malzemesini, konuşulan ve yazımsal alanlarda kullanılan dilden aldığı için bazı güçlüklerle karşılaşır. Şair, dili ne kadar kendisinin yapabilirse, başka bir deyişle günlük hayatta ve diğer yazı şekillerinde hiçbir tasarrufa gidilmeden kullanılan dili, ne kadar kendine özgü bir hale getirebilirse o kadar başarılı ve kalıcı olur. Şairlerin, günlük hayatta toplumun kullandığı dili, kendilerine özgü bir ifade ile harmanlayarak kullanmaları geleceğe kalma adına atılmış önemli bir adımdır. Bu anlayış şairlerin şiir dili üzerinde itina ile durmalarını sağlar. Dilin şiir içinde böylesine yaşamsal bir işleve ve yapıya sahip olması, şiir üzerinde ciddi ciddi düşünen ve poetikasını kuran şairleri, dille bir hesaplaşmaya götürür.

Şiir dilinde "Ozanlar, sözcüğün anlam çerçevesi içine giren bütün yan anlamlardan, ek tasarımlardan, sözcüklerin duygu değerlerinin tümünden yararlanırlar" (Aksan, 1974:562). Şiir dili ne günlük konuşma dilindeki kesin, net ve açık ifadeye sahiptir ne de diğer yazı alanlarındaki gibi bir bilgiyi, olayı, dolaysız bir biçimde anlatma kaygısı taşır. Şair, dilin söz dizimini ve anlam alanlarını genişleterek az sözle çok şey anlatmak ister.

Şiir dili, günlük konuşma dilinden ortaya koyduğu düşünce ya da sesten dolayı ayrılmaz. Şiir dili ortaya koyduğu dizgesel farklılık sebebiyle günlük konuşma dilinden ayrılır. Şair, dilin söz dizimi ve anlam alanlarını genişletmek, kelimelerin çağrışım gücünü arttırmak, az kelime ile birçok şey anlatmak veya duyurmak amacıyla, toplumda işler halde bulunan ve iletişim kurmada en önemli etken olan malzemesini değiştirmeye, dönüştürmeye

ve kendine özgü bir hale getirmeye çalışır. Böylece dilin söyleyiş tarzına ve tabii kullanımına uymayan bazı durumlar ortaya çıkar.

Sözü şiire dönüştürme, kendilerine özgü bir şiir dili oluşturma şairlerin başlıca hedefleridir. Bu hedef doğrultusunda ilerlerken dilin değiştirilmesi ve dönüştürülmesindeki amaçları en ince ayrıntısına kadar ortaya koyarlar. " Şair umûmî lisândan müfrez kelimeleri yeni mânâlarla zenginleşmiş, her harfi yeni ahenklerle tan'nan, revîş ve edâsı başka bir mikyâsa göre tanzîm edilmiş, hüsn, renk ve hayal ile meşbû, şahsî bir lehçe vücûda getirdiği andan itibaren eserinin vuzûhu karie göre tahavvül etmeğe başlar " (Ahmet Haşim, 1921'den akt. Enginün ve Kerman, 1987:69). Bu sözlerle Ahmet Haşim kendine özgü bir söyleyiş oluşturmak için dili ne şekilde değiştirmek zorunda olduğunu ortaya koyar.

Şiirin malzemesini diğer güzel sanat dallarının malzemesinden farklı gören Ahmet Hamdi Tanpınar, şiire özel bir önem verir. "Dil, insanların vücûda getirdiği, işlediği bir şeydir. Muayyen ihtiyaçlardan doğmuş, onların genişlemesiyle tekâmül etmiştir. Şiir, onun için tabîatın haricinde kalan tâli bir vazifedir. Şiiri kaldırmız lisân yine cemiyetin içinde yaşar, ilk ve zarûrî vazifesini görür" (Ahmet Hamdi Tanpınar, 1969'dan akt. Kerman, 1977:14). Bu şekilde şiirin varlık sebebi şair olmuş olur. Şair, şiiri kelime işçiliği olarak kabullendiğinde, kelimeler şiire seçilerek ve doğal anlamlarından soyutlanarak girer.

Şiir dili oluşturmaya çalışan şairlerin bir kısmı, konuşma diliyle şiir yazmanın imkansız olduğunu savunurlar. Asaf Hâlet Çelebi "Benim Gözümde Şiir Davası" başlıklı yazılarında, konuşma dilinde kullanılan kelimelere pörsümüş gözüyle bakarak, bu kelimeleri şiirden atmanın doğru olacağını söyler (Çelebi, 1954:20). Böylece yeni arayışlar içerisine giren şairler, tabii dilin dışına çıkıp halkın anlayamadığı ifade tarzlarını kullanırlar.

Yahya Kemâl'e göre ise millî bir şiir ancak konuşulan Türkçe ile yazılır. Yahya Kemâl, Edebiyat-ı Cedîde şairlerini Türkçeyi yabancı dillerin tesiri altına soktukları için eleştirir. Yahya Kemâl ile aynı düşünceleri paylaşan Cemal Süreyya şiirin konuşma dilinden yararlanabileceğini savunur. Cemal Süreyya bu konudaki görüşünü "Folklor Şiire Düşman" adlı eserinde şöyle açıklar: "Kendi payıma, şiirin hiçbir zaman, konuşma dilinden kopmamasından yanayım" (Süreyya, 1992:83).

Şiir ile gündelik hayatı birbirinden ayırmayan şairler, söz dizimindeki bozulmaların dilin gündelik kullanımından kaynaklandığını ifade ederler. Turgut Uyar'ın gündelik hayattaki konuşmaları şiirine alıp işlemesi, konuşma dilini şiir dili olarak kullandığını gösterir. Bu bir bakıma şairin şiirlerindeki sosyalliğin de göstergesidir. "Gündelik konuşma dili bir yere kadar bu retorik dışında tutabilir şairi... Buna göre gündelik konuşma dili şiirin hayatla bağlantısını pekiőtirir. Çünkü şiir dili gibi konuşma dili de değişen hayatla değişen koőullarla birlikte değişir. Benim gündelik dile -ya da kavramsal olan neyse ona- yöneliőim belli bir takım şiir dilini bellekten silmek ve yeni bir şiire gidebilmek kaygısıdır" (Uyar, 1985:103). Bu ifadeler Turgut Uyar'ın yeni bir şiir dili oluştururken dayanak noktası olarak halkın kullandığı dili seğtiğini ve iőledięini gösterir.

Şairler, itinalı bir usta gibi kelimelerini seğerek şiirlerini inőa ederler. Kelimelerini itina ile seğen şairlerden biri de Behçet Necatigil'dir. Şiirde kelime tasarrufunun en önemli yönünün şiiri korumak olduğunu savunan Necatigil, bu konudaki görüşlerini Şu Şekilde ortaya koyar: "Az sözcük ne sadeliktir, ne özetleme. Nedir? Anlam gücünü, çağrışım boyutlarını, türlü yorum olanaklarını pekiştirme, depo etme çabasıdır. Şiir kısıtlama ve depo etme çabasıdır. Şiir, kısıtlama ve anlatım toparlamalarında yine de cesur bir açılım oluyor" (Necatigil, 1983:95). Şair bu sözleriyle yeni bir şiir dili oluőturmanın zorlukları ve güçlüklerini belirtir.

Behçet Necatigil az sözle çok Şey ifade edebilen ve Türkçenin sentaksına hakim olan bir şairdir. Mehmet Kaplan "Cumhuriyet Devri Türk Şiiri" adlı eserinde "Behçet Necatigil, kızgınlık, hiddet, özlem ve nefretini sentaksa geçirebilen nadir şairlerden birisidir" (Kaplan, 1973:205) der. Bu ifade Behçet Necatigil'in şiir dilini iőlemedeki ustalığını açık bir Şekilde gösterir.

Şiir dili üzerinde duran şairlerin hemen hepsinin ortak amacı, kendilerine özgü bir şiir dili oluőturmaktır. Geleceğe kalma endişesi şairleri farklı düşünmeye, düşündüklerini farklı ifade etmeye zorlar. Bu Şekilde şairler dilde deęiőtirimlere giderler. Şairlerin şiir dilinde yaptıkları deęiőtirimleri Asım Bezirci Şu Şekilde anlatır: "Bunun için konuşma diline yaygın/ortak dile sırt çevrilir, soyut bir dile ulaőılmaya çalıőılır. Türkçenin yapısı zorlanır, gramer kuralları az-çok çığnenir, söz dizimi bozulur, seslerle hecelerin, sıfatlarla fiillerin yerleri deęiőtirilir ya da saptırılır, öznesi olmayan ya da anlamı tamamlanmayan tümceler

düzenlenir, birbiriyle ilgisiz ya da az ilgili sözcükler yan yana getirilir vb " ... (Bezirci, 1986:2)

Dilin sentaksını bozmada en uçta olan şairlerden biri Ece Ayhan'dır. Onun şiirlerinde dilde gerçekleştirdiği bozmalar önemli bir yer tutar. Ece Ayhan, yeni bir şiir dili oluşturmaya çalışırken, Türkçenin sentaksı üzerinde yaptığı değişiklikleri şu ifadelerle ortaya koyar: "Şiirde genel geçer ve bilinen şeylere gözümü, gözlerimi kırpmadan bakmaya çalıştım hep ve baktım sanıyorum. Verili verilmiş dil'i de benimsemeyişim, ona karşı kendi şiir dilimi oluşturmaya girişimim bu yüzdendir herhalde. Temelde bir kuşku duyuyordum, insan ilişkilerinin bu toplumda görüldüğü gösterildiği gibi olmadığı üzere; kısacası derin kuyu kuşklarım vardı..." (Ayhan, 1984:95)

Görüldüğü gibi şairler duygu, düşünce ve hayallerini dile getirişte farklılıklar ortaya koyarlar. Ortak hareket noktaları ise her şairin ferdi bir söyleyişe ulaşmasıdır. Şairler ferdi bir söyleyişe ulaşabilmek için bilerek dilin sentaksını bozar; mesajın alıcı durumundaki şahıs ya da şahıslara aktarılmasında tabii dilin sınırları dışına çıkarlar. Bu da şiir dilinde sapmaları oluşturur.

1.2. ŞİİR DİLİNDE SAPMA

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren çevreyi anlamaya, anlamlandırmaya ve anlatmaya çalışır. İnsanoğlunun gayesi anlaşmaktır. Yazma ve konuşma eylemleriyle de insanoğlu anlaşılacak ister. Dilin bu iki temel fonksiyonu da dış dünyadaki bir hadiseyi ifade etmek ve konuşan insanın halini bildirmek amacıyla oluşur.

İnsan doğup yaşadığı çevre itibarıyla dil edinir. Yani insanın dilinin temelleri yaşadığı çevreye göre şekillenir. Acılarını, sevinçlerini, kendine özgü kuralları olan bu dil vasıtasıyla yazar, anlatır. Mesajını en yalın olarak bu dil ile ifade eder. Mesajın en yalın ifadesini norm olarak kabul edersek, bu normdan ayrılan yönleri sapma olarak düşünmek yerinde olur. "Bir cümlede veya metinde mesajın alıcı durumundaki şahsa aktarılmasında tabii dilin sınırları dışına çıkılıyorsa, ilk derecedeki normdan ayrılma söz konusudur" (Aktaş, 1993:110). İlk derecedeki normdan ayrılma ise dilde sapmaları oluşturur.

1960'tan sonra bir kısım araştırmacı gelişen dil bilim kurallarını kullanarak yazımsal metinleri incelemeye koyulur. Bylece " dil bilimsel deyiş bilim " adı verilen bir bilim dalı ortaya çıkar. Bu akımın yandaşlarından bir kısmı yazın eleştirisine dil bilimin bütünlükle egemen olmadığını savunur. Bir kısmı da dil bilimin yardımı olmadan yazın eleştirisinin yapılamayacağını söyler. Bu görüşe karşı olanlara göre sadece dil bilim açısından yazımsal yapıtların incelenmesi sakıncalıdır. Yazımsal yapıtları sırf dil bilim açısından incelemek, şiirdeki havayı bozar. Çünkü şiiri, okuyucuyla bir yerde buluşma merkezi olarak kabul edersek onun içeriğinde olduğu kadar dili kullanımında da bir mesaj taşıdığı görmezden gelinemez.

şiir dili üzerine düşünenler iki farklı görüş ortaya koyar: şiir dilini dzyazıdan ziyade konuşma diline yakın görenler ve şiir diliyle konuşma dilinin de farklı olduğunu düşünenler. Dili, şiir ve düzyazı olarak iki değişik bildirişime ayıran ve düzyazıyı doğal, şiiri ise yapay bir dil olarak değerlendiren ayrıca şairlerin doğal dilin yasalarını zorladıkları ifade eden araştırmacılar da vardır. Bu araştırmacılara Aksan (1974:560), doğal dilin konuşma dili olduğunu söyleyerek karşılık verir. " Konuşma dili şiir diline gerçekten, daha yakındır; bu durum, konuşma sırasında yazı diline oranla, etkili olmaya daha çok ynelmemizden ileri gelir. Kurallı ve düzenli bir dil olan, düşünülenleri düzenli bir biçimde sıraladığı sözcüklerle anlatan yazı dilinin yanıbaşında konuşma dili etkili olma çabasıyla zaman zaman kurallara ters düşen kullanımlara başvurur; kısa ve etkili sözcükler bulur. Bu yüzden diltiller sözlü dile etkili dil, heyecan dili gibi adlar da verirler. İşte onun şiirle ortak yanı budur. "

şiir dili dzyazıdan ziyade konuşma diline yakınlık arz etse de şiir dili ile doğal dil (konuşma dili) de birbirinden farklıdır. şiirin yazımsal tür olarak teklığı yaratıcı gücün, yani şairin, doğal dili dönüştürmesiyle oluşur. Çünkü "şiirin dili gündelik dilden, doğal dilden farklıdır ve bunu şiire aşına olmayan insanlar bile hemen fark eder" (İnce, 1993:14).

şiir dili ile günlük konuşma dilini birbirinden ayıran en önemli neden ise ncelemedir. nceleme: "Belirli bir yapının yorumlanması için daha önceden bulunması gereken, bulunduğu varsayılan bilgidir" (Hengirmen, 1999:297). Bazı bilim adamları nceleme ve sapmanın eşdeğer sözcükler olduğunu söyler. Geoffrey N. Leech'e (1969) göre, "ncelenen biçim, dilbilgisel sapmadır ve tabanda da dil bulunmaktadır" (Geoffrey N. Leech, 1969'dan akt. znl, 2001: 142). şiir dilindeki sapma türleriyle ilgili araştırmalarda bulunan Samuel R. Levin (1965), bu konu ile ilgili: "Herhangi bir sapmadan söz etmeden önce belli bir

yapının olağan kullanım düzeninin ne olduğunun belirtilmesi gerektiğini ve bu yapının bozulmasından sonra ortaya çıkan olağandışı yapının bir sapma olarak nitelendirileceğini savunur" (Samuel R. Levin, 1965'ten akt. Özünlü, 2001: 142).

Şairler, herhangi bir yapının olağan kullanımının dışına bilinçli olarak çıkarlar. "Sapma adı altında ele alınan konu, gerek sözcüklerin ses ve biçim özelliklerinde, gerek dilin söz dizimi açısından niteliklerinde bilinçli olarak değişikliklere gitmeyi, dilde bulunmayan yeni sözcük ve anlatım biçimlerini kullanma eğilimini içerir. Sanatçı bu eğilimle dile yeni bir güç kazandırmayı, göstergeleri, ses ve anlam açısından daha etkili kullanmayı, okuyan/dinleyenin zihninde yeni değişik tasarımlar ve duygu değerleri oluşturmayı amaçlar" (Aksan, 1995:166). Aksan'ın bu değerlendirmesinden de anlaşılacağı üzere şairler, dil sapmalarına bilinçli olarak baş vururlar.

Sapmalar, şiir dilinin belirgin özelliklerindedir. Geoffrey N. Leech (1969) sapmaları "Şairlerin ve yaratıcı yazarların, dili o dilin yerleşik dil bilgisi kurallarına aykırı olarak, alışılmışın dışında kullanması" diye tanımlar (Geoffrey N. Leech, 1969'dan akt. Altay, 2001: 30).

Günlük dilde kullanılan kelimeler alışık olunanın dışında kullanılırsa şiir dilinde sapmalar oluşur. "Bu yüzden şiir dili, her ne kadar tanıdık kelimelerden oluşsa da bir bakışta hemen anlaşılması kolay olmayan bir başkalığa sahiptir. Bu başkalık şiiri oluşturan dilin bildiğimiz dizge içinde kullanılmaması, sözcüklerin sahip olduklarından daha değişik fonksiyonlar yüklenmesinden kaynaklanır" (Tökel, 1990: 2).

Sapmaların ortaya çıkışındaki en büyük etkenlerden biri şairlerin dili özgürce kullanmak istemeleridir. Mehmet Yalçın bu konudaki fikirlerini Yusufçuk Dergisi'nde yayımlanan makalesinde şöyle açıklar: "Şiirdeki sapmalar, dilin herkesin alıştığı bir evren düzenine bağlı kalmadan, daha özgürce kullanılması içindir. Başka bir deyişle şiir, dilin özgür biçimidir" (Yalçın, 1979:19). Böylece şairler dil üzerinde özgürce tasarrufta bulunmuş ve dil sapmalarını oluşturmuştur.

Leech, Geoffrey N; 1969, A Linguistic Guide to English Poetry. Longman. London. England

Levin, Samuel R; 1965, Internal and External Deviations in Poetry Linguistics

Tanzimatla beraber şiirde başlayan yeni biçim arayışları Cumhuriyet döneminde hızlanır. Bu dönemdeki ürünlerde şairlerin, geleneğin önlerine koyduğu kalıplardan kurtularak şiirin içeriğiyle biçimi arasında sıkı bir bağlantı kurma çabası içinde oldukları ve "her yeni özün biçimini de beraberinde getireceği" ilkesinden hareket ettikleri görülür.

Sonuç olarak şairlerin alışlagelmiş kalıpların dışına çıkmak ve özgür davranmak için bilinçli bir şekilde değişimlere gitmesi şiir dilinde sapmaların oluşmasını sağlar.

1.2.1.ŞİİR DİLİNDE SAPMA TÜRLERİ

Şairler az sözle çok şey anlatmak isterler. Bunun için bilinçli bir şekilde dilin sınırlarını zorlar, sentaksını bozar, dilde değişimlere gider ve dil sapmalarını oluştururlar.

Sapma türleri değişik başlıklar altında toplanıp incelenebilir. Aksan, sapmaları; sözcüksel sapmalar, biçimbilimsel sapmalar, anlambilimsel sapmalar, sessel sapmalar ve öteki sapmalar başlıkları altında ele alıp inceler. Aksan, öteki sapmalar başlığı altında yazımsal ve tarihsel dönem sapmalarına da yer verir.

Sapma türleri üzerinde önemle duran Ünsal Özünlü, sekiz farklı sapma türünden bahseder. "Sapmalar, sesbilimsel, sözcüksel, dilbilgisel, anlamsal ve yazımsal gibi türlere ayrılabilir. Ayrıca lehçe, kesim ve tarihsel devreler bakımından da sapmalar incelenebilir" (Geoffrey N. Leech, 1969'dan akt. Özünlü, 2001: 142). Bu çalışmamızda sapma türleri sekiz başlık altında ele alınıp incelendi. Sapmaları bu başlıklar altında ele alıp incelemek Yahya Kemâl'in şiirlerini tanıma ve değerlendirmede tutarlı bir yaklaşım olacaktır.

1.2.1.1. Yazımsal Sapmalar

Yazımsal sapmalar şiirin yazı düzeninde meydana gelen değişiklikleri içerir. Ünsal Özünlü, bu tür sapmaları "Şiirin yazı düzeninde olan değişiklikler; yani sözcükler arasındaki olağandışı boşluklar ve dizeler arasındaki olağan olmayan sıralamalar" diye tanımlar (Özünlü, 1982:78).

Şair, şiirde sapmalara bilerek ve isteyerek başvurur. Mehmet Yalçın'ın ifade ettiği gibi: "Sapma, tanım gereği bir biçemdir. Öyle olduğu için de, rastgele bir yanlış değil, istenerek yapılan bir yanlıştır" (Yalçın, 2003:106).

Yazımsal sapmalar dört başlık altında incelenir:

a-) Şiirdeki sözcüklerden birinin bir parçası bir dizede, diğer parçası başka bir dizede bulunduğu yazımsal sapmalar oluşur.

anlaşılmaz erkekliklerini

yılcıncıl dişiliklerini

up-

uzun

ve yıldız ve hanım ve kavak

yorgun

(İlhan, 1981:168)

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi bitişik yazılması gereken (**upuzun**) sözcüğü, iki dizede yer almakta ve yazımsal sapmaların bu türüne örnek oluşturmaktadır.

Beyazladı. Beyaz bir su, kocaman, eski

Düşendim ben öpüşünün **balkonların-**

dan. Vurmuş göğsüme yatıyordu Çılgın.

Ağzı durma çoğalan bir şeydi sanki

(Berk, 1968:15)

İlhan Berk'in "Âşıkâne" isimli şiir kitabından alınan yukarıdaki örnekte sözcüğün bir parçasının bir dizede, diğer parçasının başka bir dizede olduğu görülür. Birinci beyitte yer alması gereken –dan eki bilerek ve istenerek ikinci beyite aktarılmış ve yazımsal bir sapma yapılmıştır. "Vurmuş" kelimesinden önce kullanılan –dan eki okuyucuya silahtan çıkan sesi hatırlatmaktadır.

b-) Büyük harflerle yazılması gereken dize başlarının küçük harflerle yazılması yazımsal sapmaları oluşturur.

EY Bütün Kadınlar Uzak...güneşi övmüyorum. Ve
kanım ne güzel akıyor... ıslak taşlıklarda. Sanki herşey,

Ey Yanan Birşey,
yanan ve içilen bir şey

(Uyar, 1962:20)

Şimdi senin aşkın büyür, uzak, bungun
öğlene düşer. Karanlık gelirim ben
 vurur surlarıma aydınlığın. Uzun

(Berk, 1968:14)

Turgut Uyar ve İlhan Berk'in şiirlerinden alınan yukarıdaki örneklerde büyük harflerle başlaması gereken "kanım, yanan, öğlene ve vurur" sözcüklerinin küçük harflerle yazıldığı görülür. Dize başlarındaki sözcüklerin ilk harflerinin küçük yazılması şiiri düz yazıya yaklaştırıp yazımsal sapmaları oluşturmaktadır.

c-) Görsel bir değişikliğin görüldüğü şiirler de yazımsal sapmalara örnek oluşturur. Şiirlerinde görsel bir değişikliğe giden şairlerin en önemlileri İlhan Berk ve Cemal Süreyya'dır.

Ben yıkardım kadını. Çizgilerini alır gide-
rim. Kadın kalçalarını tutar senin. Kapılara vurur o. İpince.

Dışarıda bir atı koşarlar

bembeyaz

bırakırlardı

Neden sonra gelirdi o.

Siyah.

(Berk,1968:19)

İlhan Berk "Kadınlar" isimli yukarıdaki şiirini şekil ve uyak kaygısı taşımadan oluşturmuş ve şiirin muhtevası ile şiirin şekli arasında bir bağlantı kurmuştur. Şair, bir atın dışarıya salınışını ve daha sonra atın bırakıldığı yere geri dönüşünü mısralar üzerinde oynayarak göstermiş ve yazımsal bir sapma yapmıştır.

Yazımsal sapmaların bu türü ile ilgili verilen diğer örnekler Cemal Süreyya'nın "Sevda Sözleri" isimli şiir kitabından alınmıştır.

Şelaleye
Düşmüştür
Zeytinin dalı
Celaliyim
Celalisin
Celali

(Süreyya, 1984:213)

Cemal Süreyya'nın "Kısa Türkiye Tarihi" isimli bu şiirinde şair, sözcükleri bir şelalenin akışını canlandıracak şekilde kullanmıştır. Şiir şekil itibari ile akış içerisindeki hırçın bir şelaleyi anımsatır. Türk insanının her türlü baskı ve zorbalığa karşı isyancı tavrı Celali olmasıyla ortaya konmuş; zamanın akışı ise görsel açıdan şiire yansıtılmıştır.

Cemal Süreyya'nın "Striptiz" isimli şiirinde, kadının elbiselerini giyinmesi ve daha sonra çıkarması, notaların görselliği ön plana alınarak sağlanmış ve görsellikten kaynaklanan yazımsal bir sapma yapılmıştır.

Usul usul giyinir
Sabahları evinde
İşte do, sonra sırasıyla
re
mi
fa
sol
la (...)

Hiç de uzakta olmayan

Bir piyano eşliğinde

Müthiş bir hışımla

Atı atıverir

Üstündekileri

Alın size si

İşte la

sol

ra

mi

re

dooo!

(Süreyya, 1984:176)

Şairlerin şiirlerinde görsel bir değişikliğe gitmeleri, okuyucuda farklı çağrışım alanları oluşturmak ve okuyucunun dikkatini şiire çekmek adına yapılmıştır. İlhan Berk ve Cemal Süreyya'nın şiirlerinden alınan yukarıdaki örnekler görsel olarak dikkat çekmekte ve okuyucunun şiire ilgi duymasını sağlamaktadır.

d-) Sözcüklerin yazımında görülen farklılıklar yazımsal sapmaların bir diğer yönünü oluşturur. Şiirlerin başlıklarının bitişik yazılması, kelimelerin iç harflerinin büyük harflerden oluşması yazımsal sapma örneklerindedir. Yazımsal sapmaların bu türünü en çok İlhan Berk kullanmıştır. İlhan Berk'in en önemli özelliklerinden biri şiirlerinin başlığını oluşturan kelimeleri bitiştirerek yazmasıdır. Şair, bu tür kullanımlara şiirde özgürlük adına başvurmuştur. Fatin Sezgin bu konuda "Kelime uzunluğu zamana, yazara ve esere bağlı olarak değişmektedir" (Sezgin, 1993:30) der.

BEKİRKADIMAHALLESİNDEKİGÖKYÜZÜ

(Berk, 1952:41)

İlhan Berk'in bir şiiri için seçmiş ve kullanmış olduğu yukarıdaki başlık okuyucunun zihninde farklı çağrışım alanları oluşturmakta ve yazımıyla da dikkat çekmektedir. İlhan Berk şiirinin başlığını oluşturan sözcükleri birleştirerek yazmış ve yazımsal bir sapma yapmıştır.

Şairler bazen de kelime içerisindeki bir iç sesi büyük harfle yazarak yazımsal sapmaları oluştururlar.

Şimdi Truva gecelerinizde ondan söz açıldıkça sizin gibi en aşağı
susuyorumdur.

(Berk,1958:67)

Şiiri etkili ve çarpıcı kılmak için hem halk söyleyişlerini hem de öz Türkçe ya da kalıplaşmış söyleyişleri değiştirerek oluşturdukları kelimeleri kullanan bu şairlerin amacı, dilde ne öz Türkçecilik ne de gelenekçiliktir. Bu şairlerin amacı şiir diline yeni ufuklar açmak, söyleyişi farklılaştırmak ve şiire dikkat çekmeyi sağlamaktır.

1.2.1.2. Sesbilimsel Sapmalar

Sesbilimsel sapmalar diğer sapma türlerine göre daha çabuk farkedilen sapma türleridir. "Sesbilimsel sapmalar, konuşulan dilde kullanılmayan herhangi bir sesbiriminin ya da değişik bir ses biriminin, kullanılmakta olan bir sesbiriminin yerine konulmasıyla yapılır" (Özünü, 2001:144).

Türkçe'nin ses olayları ve ses özelliklerine ilişkin değişimlerin yer aldığı bu tür sapmalar, Neslihan Kansu Yetkiner'in ifadesiyle: "Herhangi bir ses biriminin, konuşulan dilde kullanılmayan bir başka sesbiriminin sözcüğe eklenmesiyle, ünlü yitimleri, ünlü-ünsüz değişimleriyle yapılır" (Yetkiner, 1994:25).

Sesbilimsel sapmalar üç başlık altında incelenir:

a-) Sesbilimsel sapmalar bazen bir ses değişimi halinde karşımıza çıkar.

Ve kadınlar yağmığa başlıyor eski kente

(Ayhan, 1982:14)

Ece Ayhan yukarıdaki dizede, yağ- fiiline getirdiği -ma mastar ekinin geniş olan ünlüsünü darlaştırarak -mı şeklinde kullanmış ve ses değişiminden kaynaklanan sesbilimsel bir sapma yapmıştır.

Yazıklandığımdan değil. **Geçmiyecek** diyedir kaygılanıyorum.

(Ayhan, 1977:89)

Ece Ayhan, yukarıdaki dizede geç- fiiline –me olumsuzluk ekini getirmiş ve –me olumsuzluk ekinin geniş olan ünlüsünü darlaştırıp –mi şeklinde kullanarak sesbilimsel bir sapma yapmıştır.

Ful doldur eteğine **bağçemden** kucak kucak

(Berk, 1935:28)

İlhan Berk, yukarıdaki dizede "bahçe" olarak yazılması gereken sözcüğü; yerel ağızlardaki kullanımına uygun olarak "bağçe" şeklinde yazmış ve ses değişiminden kaynaklanan sesbilimsel bir sapma yapmıştır.

Ölü mü denir şimdi onlara

Durmuş **kalbleri** çoktan

(Cansever, 1957:428)

Edip Cansever'den alınan yukarıdaki beyitte ise şair, "kalp" şeklinde yazılması gereken sözcüğü "kalb" biçiminde yazarak, sesbilimsel bir sapma yapmıştır.

Yukarıdaki örneklerde şairlerin "yağmaya, geçmeyecek, kalp ve bahçem" gibi sözcükleri ses değişimlerine uğratarak kullandıkları görülür. Bu tür kullanımlar daha çok konuşma dilinde karşımıza çıkmaktadır. Yerel ağızlardaki ifadelerin şiire girmesi şiiri halkın malzemesi yapmış ve şiir ile halk arasında güçlü bir bağ oluşturmuştur.

b-) Sesbilimsel sapmalar bazen ses düşmesi şeklinde görülür. Bu tür sapmaların temel dayanaklarından biri şiirde vezni sağlamak diğeri ise halk ifadelerini söylendiği gibi şiire sokmaktır. Bu tür sapmalar hem Divan hem de Halk şiirinde sık görülen sapma türleridir.

Su gelir çiçeklenir

yazmalar çarşılanır

türküyle karşılanır

bizim **orda kaysılar**

(Uyar, 1984: 354)

Türkçede orta heceler vurgusuz söylenir. Bundan dolayı orta hece vokali düşebilir. Turgut Uyar'ın " Büyük Saat " isimli şiir kitabından alınmış olan "orada" ve "kayısılar" sözcükleri orta hece vokallerini kaybetmiş olarak kullanılmıştır. Güncel kullanımda bu tür söyleyişler oldukça yaygındır. Bu sözcüklerin kullanıldığı dörtlük 7'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Şair şiirde ölçüyü sağlamak için ses düşmelerine baş vurmuş ve ses düşmelerinden kaynaklanan sesbilimsel sapmalar yapmıştır.

Bir Barbar **kendin** Tartar

Bir Barbar **Aşağlarda**

(Uyar, 1984: 145)

Turgut Uyar, yukarıdaki şiirinde 7'li hece ölçüsünü sağlayabilmek için "aşağılar" şeklinde yazılması gereken sözcüğü, yerel ağızlardaki kullanımına uygun olarak "aşağlar" şeklinde yazmış ve sesbilimsel bir sapma yapmıştır. Ayrıca "kendini" şeklinde yazılması gereken sözcük de şair tarafından sesli harfi düşürülerek kullanılmış ve sesbilimsel bir sapma yapılmıştır.

Sebebine ermeden erişmeden

Korkan ilerdeki korkularla

N'oldu zarif latif anneler **n'oldular**

(Karakoç, 1982:77)

Sezai Karakoç "Samanyolun'da Veba" isimli yukarıdaki şiirinde "ne oldu" şeklinde yazılması gereken sözcüğü günlük kullanımına uygun olarak "n'oldu" şeklinde yazmış ve sesbilimsel bir sapma oluşturmuştur.

c-) Sesbilimsel sapmalar ses fazlalığı şeklinde de görülür. Türkçe asıllı kelimelerde c, ğ, l, m, n, r, v, z, sesleri kelime başlarında bulunmaz. Bu yüzden halk dilinde bu seslerle başlayan yabancı kelimelerin başlarına vokal eklenir.

Şimdi bir garip **ürüzgâr** geçer bilir misiniz?

(Uyar,1984:53)

Turgut Uyar yukarıdaki örnekte Farsça bir sözcük olan "rüzgâr" kelimesini daha kolay söyleyebilmek için kelimenin başına bir vokal getirmiş ve kelimeyi "ürüzgâr" şeklinde kullanarak sesbilimsel bir sapma yapmıştır. Dil hususiyetlerinde görülen bu tür sapmalar çoğunlukla halk söyleyişlerini yakalamak, halk söyleyişlerini yansıtmak amacıyla yapılır. Bu anlayış şairlerin halk dilini kullanarak şiir yazma arzularından doğmuştur.

Bir kırlangıç geçtiydi, Asılıydı
duvarda **giyisim**

(Berk, 1978:98)

Yukarıdaki örnekte İlhan Berk, sözcük içerisinde bir vokal türetmiş ve "giysi" şeklinde yazılması gereken sözcüğü "giyisi" biçiminde yazarak sesbilimsel bir sapma yapmıştır.

Bu örneklerde de görüldüğü gibi "rüzgâr ve giysi" sözcüklerine fazladan sesler getirilerek sesbilimsel sapmalar yapılmıştır. Bu tür kullanımlar Türkçeye girmiş yabancı sözcükleri daha kolay ifade edebilmek için yapılmakta ve kullanılmaktadır.

1.2.1.3. Sözcüksel Sapmalar

Sözcüksel sapmalar dilde bulunan kök ve ekler kullanılarak yeni birleşimler içinde yeni öğelerin türetilmesiyle yapılır. Sözcüksel bir sapmaya baş vuran şair, kullandığı ekler oluşturduğu yeni sözcüğün anlamı arasındaki ilişkiye dikkat eder. Ünsal Özünlü "Edebiyatta Dil Kullanımları" adlı eserinde sözcüksel sapmaları anlatırken: "Şiir dilinde şairler tarafından yeni türetilen sözcüklerin kullanılması, sözcüksel sapmaların en belirgin örneklerini verir" (Özünlü, 2001:146) der.

Sözcüksel sapmalar hakkında değerlendirmelerde bulunan Aksan, konuyu şairin "Dilin normal kaynaklarının dışına çıktığı yollardan biri olarak görmekte, en sık rastlanan tipin, bir birime bir ön ya da son ekin eklenmesi biçimindeki sapmalar olduğunu söylemektedir" (Geoffrey N. Leech, 1973'ten akt. Aksan, 1995:167).

Sözcüksel sapmalar üç başlık altında ele alınıp incelenir:

a-) Şiir dilinde şairler tarafından yeni türetilen sözcüklerin kullanılması sözcüksel sapmalara örnek oluşturur.

Çakırpençe hekimler tarafından en eski bahnamelere düşürülmüş bir **beğençe** gibidir.

(Süreyya, 1984:93)

Yukarıdaki örnekte kelimenin kökü beğen- fiilidir. Şair, beğen- fiiline –çe fiilden isim yapan yapım ekini getirerek şimdiye kadar çok sık kullanılmamış bir yapıda kelime türetimine gitmiş ve sözcüksel bir sapma oluşturmuştur.

Yıllar yıllar yıllar

Çözülmemiş bir **bıkıntıyla** birlikte

(Cansever, 1980:227)

Bık-ı-ntı şeklindeki bir söyleyiş Türkçe’de yaygın değildir. Türetme olarak Türkçe’ye uygun olan bu kelime, alışılmamış ve duyulmamış olduğundan yadırganmaktadır. Türetilen bu yeni kelime sözcüksel bir sapmadır.

Bakınca bir şiir **canlıyorum** dünyaya

(Cansever, 1957:28)

Yukarıdaki örnekte kullanılan can-la- fiili, konuşma ve yazı dilinde kullanılmaz. Fiile yeniden bir fiilden fiil yapım eki getirilerek, mesela can-la-n şekli kullanılabilir. Bu örnekte ise böyle bir kullanım görülmemekte ve yepyeni bir kelime türetimine gidilerek sözcüksel bir sapma yapılmaktadır.

b-) Şiir dilinde kullanılan ilginç ikilemeler ve pekiştirmeler de sözcüksel sapma örnekleridir.

pancak pancak şiirler tüküreceğim

(İlhan, 1960:8)

sipsicim dişlerimin ucundan çekilmiş

(İlhan, 1960:26)

Attila İlhan'dan alınan yukarıdaki örneklerde "pancak pancak" ikilemesi ve "sipsicim" pekiştirmesi günlük dilde kullanılmayan ilginç ikileme ve pekiştirme örnekleridir. Attila İlhan, şiirlerinde bu ilginç pekiştirme ve ikilemeleri kullanarak sözcüksel sapmalar yapmıştır.

c-) Şiirsel söylemi gerektiren yerlerde olağan dilden daha kaba ya da açık saçık terim ve sözcükler kullanılırsa, orada sözcüksel sapmalar oluşur.

Ulan Piç kurusu

Siz et yersiniz köyde

Yerik

Siz börek yersiniz köyde

Yerik

Ha şöyle imana gel

Yerik

(Horozcu, 1952:126)

Oktay Rifat'tan alınan bu örnekte kullanılan "piç kurusu" sözcüğü kaba bir tabirdir. Şair burada kaba bir tabiri şiirinde kullanarak sözcüksel bir sapma yapmıştır.

Şairler sözcüksel sapmalara dile yeni sözcükler kazandırmak amacıyla baş vururlar. Yeni türetilen bu kelimeler, şairlerin kendi dönemlerine kadar kullanılmayan veya dilde karşılığı, geçerliliği bulunmayan yeni kelimelerdir. Bu kelimeler, Türk dilinin kelime hazinesini geliştirmede şairlerden gelen katkılar olarak görülmekte ve Türkçede yerlerini almaktadırlar.

1.2.1.4. Dilbilgisel Sapmalar

Şiir dilindeki sapmalar içerisinde dilbilgisel sapmalar önemli bir yerde bulunur. Dilbilgisel sapmaların oluşumunu Aksan (1999:174), şu ifadelerle ortaya koyar: "Kimi sanatçılar ortak dilin belli, kalıplaşmış eylem çekimlerinde, sözcüklerin başka sözcüklerle bağdaştırılmasında bilinçli değişikliklere gitmekte, bir çeşit özgürlük yaratma ve beklenmeyen kullanımlardan yararlanmayı denemektedirler." Dilbilgisel sapmalar iki şekilde karşımıza çıkar: Bunlar, sözcüklerin cümle içerisindeki sıralanışını inceleyen sözdizimsel

sapmalar ve sözcüklerdeki dil bilgisi kurallarını inceleyen biçimbilgisel sapmalardır. Sözdizimi yapılarındaki sapmaları incelemek zordur. Çünkü bu tür sapmaları incelerken, inceleme sonuçlarının doğruluğunu araştırarak herhangi bir kaynak yoktur. Bundan dolayı inceleme yapacak olan kimse şiirdeki söz dizimi ile olağan dildeki sözdizimini çok iyi bilmeli ve yeri geldiğinde bu söz dizimlerini karşılaştırarak bir sonuca varmaya çalışmalıdır.

Dilbilgisel sapmalar üç başlık altında incelenir:

a-) Bu tür sapmaların ilki şimdiki zaman eki "-yor" un kendisinden önceki ünlüyü daraltma özelliğine karşı çıkmasıyla oluşur.

Bir çocuk, bir çocuk, şarkı **söyleyor.**

(Berk, 1935:29)

Biz de **yaşayoruz!**...Değişlerine!.

(Berk, 1935:84)

Kentin neresindeydim? Karları **küreyorduk.**

(Berk, 1968:92)

İlhan Berk'in şiirlerinden alınmış yukarıdaki örneklerde -yor eki kendisinden önce gelen söyle-, yaşa- ve küre- fiillerinin geniş ünlülerini daraltmadan kullanılmıştır. Bu tarz kullanımlar söyleyişi olumsuz etkilemekte ve dilbilgisel sapmaları oluşturmaktadır.

b-) Dilimizde isim soylu sözcüklerden sonra gelerek zaman belirteci olan ve "gibi" anlamında kullanılan -leyin ekini, şairlerin kendilerine özgü bir şekilde kullanmaları dilbilgisel sapmaları oluşturur.

Başımın üstünde uçuşan

Sürüleyin kargalar

(Berk, 1980:80)

Köroğluleyin görünen!

İmdi ben **Mansurleyin** asılayım!

(Berk, 1980:81)

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi zaman belirteci olan -leyin eki şair tarafından özgürce kullanılmıştır. Fakat bu tarz kullanımlar söyleyişte zorluklara sebep

olmaktadır. İlhan Berk, bu şiirlerinde gibi benzetme edatı yerine –leyin ekini kullanmış ve dilbilgisel bir sapma yapmıştır.

c-) Sözcüklerin anlam bakımından birbirleriyle ilgili olmamasının yanı sıra yapı bakımından da uygun olmamaları, cümleyi anlamsız kılmakta ve dilbilgisel sapmaları oluşturmaktadır.

Gibi bir Erzurumlu yanından geçen minarelerin

(Süreyya, 1968:28)

Bu cümle, minarelerin yanından geçen bir Erzurumlu şeklinde anlamlandırılabilir. Fakat Cemal Süreyya, farklı çağrışım alanları oluşturmak adına cümlenin sentaksı ile oynamış ve cümleyi anlamsız kılarak dilbilgisel bir sapma yapmıştır.

Ben nice gözle nice denizle gazelle

Rimle gördüm rimle bildim rimle yaşadım seni

....

Ama ben nice göz nice deniz nice gazel

Lerimle gördüm lerimle bildim lerimle becerdim o işi

(Süreyya,1968:42)

Şair yukarıdaki beyitte sözcükleri bölmüş ve böldüğü sözcüklerin ikinci bölümünü başa alarak farklı bir biçimbilgisel sapma yapmıştır. "Şair burada 1. kişi iyelik eki [-(İ)m] ve ile bağlacını içeren ve hece bölünmesiyle rimle biçimine giren bir ses bileşimini dize başına alarak, aynı zamanda rim hecesinin vurgusundan yararlanarak ona anlam ve etki gücü kazandırmıştır. Biri iyice vurgulanan iki hece yinelenince 1. 2. dize arasında bağlantı yitirilmeden gözlerin, denizlerin ve gazellerin şairle olan bağlantısı (bana ait olan, gerçekten benim olan gözler, denizler, gazeller) ön plana getirilmiş, anlamca belirginleştirilmiştir" (Aksan, 1999:176). Düzenli hale getirildiğinde düz bir cümleyi oluşturacak olan bu beyit, sapma neticesinde okuyucuda şok etkisi uyandırmaktadır. İmge yaratmak ve hedefledikleri anlama ulaşmak için söz dizimini bozmayı esas alan şairler, bu örnekte de görüldüğü gibi bazen bazı seslerin tekrarıyla şiirin anlamına etki edebilmektedirler.

Şairler, kalıplaşmış eylem çekimlerini kullanarak ve sözcükleri başka sözcüklerle bağdaştırarak söz dizimini bozmaktadırlar. Şairlerin söz dizimini bozup yeni bir söz dizimi kurarken, anlamı hiçe saymaları anlamsız şiirleri oluşturmaktadır. Şairlerin söz dizimini bozmalarındaki amaç anlamı doğal yolundan kaydırmak ve imgeler yoluyla farklı çağrışım alanları oluşturarak okuyucuda şok etkisi yaratmaktır.

1.2.1.5. Anlamsal Sapmalar

Şairler, şiirde kullandıkları sözcüklerin bağdaştırılma biçimleriyle oynayarak, daha önce hiç kullanılmamış birleştirme ve türetmelere girerek okuyan ve dinleyene daha etkili ve daha güçlü bir dil sunmaya, onların zihinlerinde yepyeni imgeler ve simgeler oluşturmaya çalışırlar.

İmge, bir anlık sürede, zihinsel ve duyuumsal unsurların karışımını gösterir. Oktay Rifat imgeyi tanımlarken şu ifadeleri kullanır: "İmge, şairin yakaladığı, ama duyular alanına girmeyen bir gerçeği ete kemiğe bürümek, duyum alanına sokmak için kullanılan bir biçimdir" (Horozcu, 1992:226). İmgeleri etkili bir biçimde kullanan şairler, güçlü bir dil oluşturarak okuyucuya tesir edebilirler.

İmgelerin geniş kapılarını aralamamızı sağlayan Mine Mutlu İşgüven, bir duyumun öbürüne dönüştürülmesine yardımcı olan imgelerin sınırlarını çizerken: "İmgeler insana hitap etmeli, evrensel olmalı, güçlü bir anlatıma sahip olmalıdır" (İşgüven, 1995:98) der. Bir imgeyi etkili kılan nitelik, imge olarak canlılığından çok duyumlara garip bir şekilde bağlanmasıdır.

Şairlerin şiirlerinde simgeler kullandıkları ve simgesel eğretilmeye yol verdikleri de görülür. Şiirlerinde simgesel eğretilmeye yol veren şairler bilerek ve isteyerek anlamsal sapmaları oluştururlar. Eğretilme şiirde sapmayı simgeleştirir. Simgecilik, "Evrenin, görüntülerin ötesinde bir anlamının olduğundan, evrende herşeyin duyarlı olduğunu bilen ozanın bu görüntüleri aşmak, gerçeğe ulaşmak isteme" sinden yola çıkar (İnal, 1981:172). Şairler bu görüntüleri aşmaya çalışırken nesnelere anlam verip duyarlılık da kazandırır.

Şairler imgeleri ve simgeleri kullanırken sözcüklere farklı anlamlar yükler ve sözcükleri birbirleriyle bağdaştırırken olağan kullanımın dışına çıkarak alışılmamış bağdaştırmaları meydana getirirler. Aksan (1997:84), alışılmamış bağdaştırmaları

tanımlarken: "Alışılmamış bağdaştırmalar, anlam belirleyicileri, anlam ayırıcıları arasında uyum bulunmayan birleştirmelerdir" der.

gemi kalçaları

(İlhan, 1976:49)

deli kibritler

(İlhan, 1976:61)

sarışın Türkçe

(İlhan1976:86)

Attila İlhan'dan alınan yukarıdaki örneklerde alışılmamış bağdaştırmalara baş vurulmuş ve anlamsal sapmalar yapılmıştır. Çünkü kalça göstergesi insanın bir uzvuna verilen isimdir ve cansız bir varlık olan gemi göstergesi ile tamlama oluşturamaz. Deli ve sarışın göstergeleri ise insanları nitelendirecek sıfatlardır. Kibritler deli olamayacağı gibi Türkçede sarışın sıfatıyla nitelendirilemez.

Kurudu artık otlar

Bitmiyor tazeleri

Birikinti sulara

Yaprak cenazeleri

(Kamu, 1949:36)

Kemâlettin Kamu yukarıdaki şiirinde hiç kullanılmamış bir tamlamadan yararlanmış, bu anlamsal sapmada "cenaze" gösregesinin duygu değerini, sonbaharın yarattığı hüznü ortama uygun düşecek biçimde "yaprak" göstergesine aktarmıştır.

Şairlerin anlamsal sapmalara baş vurmalarındaki amaç birbirleriyle ilgili olmayan göstergeleri bir araya getirerek yepyeni söyleyişler oluşturmak ve okuyucuyu şaşırtarak etkilemeye çalışmaktır.

1.2.1.6. Lehçesel Sapmalar

Şiir dilinde kullanılan sapma türlerinden biri de lehçesel sapmalardır. Ünsal Özünlü "Edebiyatta Dil Kullanımları" adlı eserinde, lehçesel sapmalar hakkında şu ifadeleri kullanır:

"Şiirlerinde anlatmak istedikleri konuyu ve olayı daha iyi bir ortamda anlatabilmek, konuyu ve olayı anlatan kişinin o ortamda yaşayan bir kişi olduğu havasını verebilmek için bazı şairler, şiirlerinde konuşulan ölçüt dil yerine lehçe kullanmayı yeğlerler" (Özünlü, 2001:151).
Lehçesel sapmaları şiirlerde bulabilmek için halkın kullandığı dili iyi bilmek gerekir.

melengecin dalında çifte güvercin **diley** çifte güvercin
eğnimde göynek yok **öley** diley ayağım yalın
ölürsem kahrımdan öldüğüm bilin

(İlhan, 1981:93)

göklerdeki bereket tarlalara indi
filizler aldı yürüdü cümle **rençber** sevindi
gömgök **göverdi buğda'm gari** delikanlıdır

(İlhan, 1981:96)

ben tartımlı adam adamdan sayılmam vallahi
dalalı tepti **dalalı** ciğerim kebab oluptur
ben tartımlı adam **ıscahım ıscah** sahi
avuçlarım **ataştırkinde** gözler göldür gölektir
el **ıscah** ayak **ıscah** sıtma **ıscah** ve mavi

(İlhan,1981:170)

Attila İlhan'dan alınan yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, şiir dilinde lehçe ve ağız kullanımları, şiirde olayı anlatanın o lehçeyi ya da ağız kullanan kişi olduğu havasını verdiği ve şairi söylem devresinden çıkardığı için, bir söylem sanatı olarak göze çarpmaktadır.

Lehçesel sapmaları kullanmaktaki amaç; halkın kullandığı kelimeleri şiire sokmak, şiiri halkın malzemesi yapmak ve şair ile okuyucu arasında sıcak bir bağın kurulmasını sağlamaktır.

1.2.1.7. Kesimsel Sapmalar

Şiirin kendine özgü bir dili olmadığını ve belli bir dili konuşan her kesimden insanın kullandığı kesimsel dille de şiir söylenebileceği görüşünde olan şairler, şiirlerinde değişik kesimlerin kullandığı sözcüklere yer verirler. Ünsal Özünlü kesimsel sapmaları anlatırken:

"İçinde çeşitli kesimlerin kullandığı sözcükleri içeren şiirlerde kesimsel sapmalar vardır" (Özünü, 2001:152) der.

Şiir dilinde iki kesimin dili dikkati çekmektedir. Bunlar:

a-) Denizcilerin dili

b-) Bitirimin ve düşünlerin dili

Denizcilerin dillerini kullanarak yapılan kesimsel sapmalara şu örnekler verilir:

Palamarlarda iskarmozlarda

gidip geliyor elleri. **Çıpaya** uzanıyor,

(Berk, 1988:21)

Agantal! dedim durup dururken. Deniz çınladı,

(Berk, 1976:147)

Bir **tirandil** kendini çekti **kalafata**,

(Berk, 1976:144)

Gemileri rıhtıma bağlamaya yarayan kalın halata palamar, gemi kıvrımlarına iskarmoz, deniz ve suyun çekilmesi ile kazanılan toprağa agantal, gemi demirine çıpa, gezi amaçlı kullanılan teknelere tirandil ve gemilerin su geçirmesini engelleyen kaplamaya ise kalafat denir. İlhan Berk yukarıdaki örneklerde denizcilerin kullandıkları terimleri şiire sokmuş ve kesimsel sapmalar yapmıştır.

Kesimsel sapmaları şiirlerinde kullanan şairlerden biri de Oktay Rifat'tır. Oktay Rifat'ın bazı şiirlerinde, muhtelif kesimlerin konuşma özellikleri görülebilir. Bu bazen bir külhanbeyi konuşması şeklinde görülürken;

Vay ölüsü kandilli

Cup arabacının koynuna

Al takke ver küllah

(Horozcu, 1952:110-111)

bazen de küfre kadar uzanır.

Ulan Piç kurusu

Siz et yersiniz köyde

Yerik

Siz börek yersiniz köydeYerik

Ha şöyle imana gel

Yerik

(Horozcu, 1952:126)

Kesimsel sapmaların kullanıldığı şiirlerde şair, bir anlatıcı olarak aradan çekilmiştir. Amacı daha tabii olmak ya da farklı dillerin dünyasına girerek şiiri zenginleştirmektir.

1.2.1.8. Tarihsel Dönem Sapmaları

Şairler, sırf yaşadıkları tarih döneminde kullanılan dile bağlı kalmazlar; bazen yaşadıkları dönemden daha eski dönemlerin dilini kullanırlar, bazen de yepyeni sözcükler türetirler. Böylece, şiirde anlatılan olaylara o günkü tarihin havasını vermek isterler. Ünsal Özünlü, tarihsel dönem sapmalarının oluşumunu anlatırken şu ifadeleri kullanır: "Ölçüt dildeki sözcükler, sözcük öbekleri ya da tümceler yerine, geçmiş dönemlerdeki sözcük öbeklerinin kullanılmasıyla tarihsel dönem sapmaları oluşur" (Özünlü, 2001:144).

Tarihsel dönem sapmalarının kullanıldığı şiirler, şiirde geçen zamanın dil özelliğini yansıtır. Oktay Rifat "Yeni Şiirler" isimli kitabındaki pek çok şiirini padişahların ağızlarından söylemiştir. Oktay Rifat'ın Yavuz Sultan Selim'in ağzıyla söylemiş olduğu "Mısır Dönüşü" isimli şiiri döneminin dil özelliğini yansıtır. Cevat Çapan, Oktay Rifat'ın şiirleri hakkında Adam Sanat Dergisi'nde yayımlanan makalesinde şu ifadelere yer verir: "Şair, Fatih Sultan Mehmet'in Yavuz Sultan Selim'in ağzından konuşarak tarihsel yaşantıyla günümüz duyarlılığını birleştirir" (Çapan, 1989:43). Tarihsel yaşantıyla günümüz duyarlılığını birleştiren bu şiirlerde ise tarihsel dönem sapmaları sıkça görülür.

Tarihsel dönem sapmaları ile ilgili verilen örnekler şunlardır:

Yandı gülüm üç yüzlü atlı vezir kulum
Mustafa'nın konağında, **cumba, revak**

Düştü nakış, **indi** pul pul altın varak,
Taş taşa dargın, yıkıldı İstanbul'um

(Horozcu, 1973:276)

Oktay Rifat 1509'daki depremi dönemin padişahı II.Bayezit'in ağzından aktarmıştır. Şair kullandığı "cumba, revak ve indi" gibi kelimelerle dönemin tarihsel dokusunu yansıtmaya çalışmıştır.

Olmuyor neyleyim
Olmuyor **velinimetim** efendim
Olmuyor yirminci asırda
Tarz-ı kadim üzre gazeller söylemek

(İlhan, 1981:69)

Attila İlhan yukarıdaki şiirinde eski dönem insanların kullandıkları tamlamaları ve betimlemeleri kullanarak tarihsel dönem sapmalarına başvurmuştur.

Şairlerin tarihsel dönem sapmalarını kullanmalarındaki amaçları, şimdiyle geçmiş arasında bir bağlantı kurmak değildir. Şairlerin tarihsel dönem sapmalarını kullanmaktaki amaçları birbirinden farklı dillere uzanmanın keyfini yaşamak ve dille oynamanın verdiği hazzı yakalamaktır.

II. BÖLÜM

2.1. YAHYA KEMÂL'İN ŞİİRLERİNDE SAPMALAR

Türk şiirinde, başlangıçtan bu yana çeşitli düzeylerde ve düzlemlerde sapmalar görülür. Yunus Emre'den, Bâkî'ye, Fuzûlî'den Şeyh Galip'e kadarki süreçte özellikle vezin ve kafiye hususlarından kaynaklanan sapmalarla karşılaşılır.

Türk şiir dilinde, sapmalara en çok baş vuran şairler, İkinci Yeni şairleridir. İkinci Yeni şairleri; dilin herkesin alıştığı bir evren düzenine bağlı kalmadan, özgürce kullanılmasını savunurlar. Bunun için sözcüklerle oynar, dilin sentaksını bozar ve okuyucunun zihninde yeni ve değişik tasarımlar oluştururlar.

Bu çalışmada Yahya Kemâl'in "Kendi Gök Kubbemiz" ve "Eski Şiirin Rüzgârıyla" isimli şiir kitaplarındaki dil sapmaları incelendi. Yahya Kemâl'in şiirlerinde bulunan; sesbilimsel, sözcüksel, dilbilgisel, anlamsal, yazımsal, lehçesel, kesimsel ve tarihsel sapmalar araştırıldı.

Geoffrey N. Leech'in ortaya koyduğu sapma türlerinden sesbilimsel, sözcüksel, dilbilgisel, anlamsal ve lehçesel sapmalara daha çok Yahya Kemâl'in "Kendi Gök Kubbemiz" isimli şiir kitabında rastlanılırken, tarihsel dönem sapmalarına ise çoğunlukla şairin "Eski Şiirin Rüzgârıyla" isimli şiir kitabında rastlanılır. Bu şiir kitabında Selîmnâme, Musammatlar, Gazeller ve Şarkılar başlıkları altında toplanmış 66 şiir bulunur. Bu şiirler bizim dünyaya hükmettiğimiz yılların duygu ve düşüncelerini yansıtır. Yahya Kemâl, tarihsel dönem sapmalarını oluştururken bizim dünyaya hükmettiğimiz dönemlerin dilini şiirlerinde kullanır ve o dönemlerde yaşıyormuş gibi olayları birinci ağızdan bizlere aktarır. Böylece Yahya Kemâl döneminin dili yerine, daha eski dönemlerin dilini şiirlerinde kullanarak tarihsel dönem sapmalarını oluşturur.

Yahya Kemâl'in "Kendi Gök Kubbemiz" adlı şiir kitabında ise daha çok sesbilimsel, sözcüksel, dilbilgisel ve anlamsal sapma türleri görülür. Yahya Kemâl, halk ifadelerini şiire sokarak, dize içerisinde sözcüklerin yerlerini değiştirerek, alışılmamış bağdaştırmaları kullanarak ve vezni sağlamak amacıyla bu tür sapmalara baş vurur.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde kesimsel sapmalara ve yazımsal sapmalara rastlanılmaz. Çünkü şair, şiirlerinin yazı düzeni üzerinde oynamamış ve herhangi bir kesimin dilini kullanarak şiirlerini oluşturmamıştır.

2.1.1. Yazımsal Sapmalar

Şiirin yazı düzeninde meydana gelen değişiklikler yazımsal sapmaları oluşturur. Şiir içerisindeki bir sözcüğün dizeler arasında parçalara bölünmesi, büyük harfle başlaması gereken dize başlarının küçük harf kullanılarak yazılması, şiirin biçimi üzerinde oynanması ve sözcüklerin yazımında değişikliğe gidilmesi yazımsal sapma türlerini oluşturur.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde yazımsal sapmalara rastlanılmaz. Çünkü Yahya Kemâl dize içerisinde sözcükleri bölmemiş, büyük ve küçük harflerin kullanımına özen göstermiş şiirlerinin biçimleri üzerinde oynamayarak yazımsal sapma yapmamıştır.

2.1.2. Sesbilimsel Sapmalar

Sesbilimsel sapmalar, konuşulan dilde kullanılmayan herhangi bir sesbiriminin ya da değişik bir sesbiriminin, kullanılmakta olan bir sesbiriminin yerine konulmasıyla yapılır.

Sesbilimsel sapmalar, şiir içerisinde çok çabuk fark edilen sapma türleridir. Şairler, bu sebeple sesbilimsel sapmalara çok fazla baş vurmazlar. Yahya Kemâl ise şiirlerinde sesbilimsel sapmaları sıklıkla kullanır. Yahya Kemâl "Kendi Gök Kubbemiz" ve "Eski Şiirin Rüzgârıyla" isimli şiir kitaplarında ünlü daralmasına, ses düşmesine ve ses türemesine uğramış sözcükleri kullanarak, sesbilimsel sapmalar yapar. Yahya Kemâl'in her iki şiir kitabında da en çok görülen sesbilimsel sapma türü, ünlü daralmasından kaynaklanan sesbilimsel sapma türüdür. Ses düşmesinden kaynaklanan sesbilimsel sapmalara ise Yahya Kemâl'in şiirlerindeki özel isimlerde rastlanılır.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde karşılaşılan sesbilimsel sapmalar şunlardır:

a-) Ünlü daralması ile meydana gelen ve bir ses değişimi şeklinde görülen sesbilimsel sapmalar

Çıktığın yolda, bugün, yelken açık, yapyalnız,
Gözlerin arkaya **çevrilmiyerek**, pervâsız,
Yürü! Hür maviliğin bittiği son hadde kadar!...

(Beyatlı, 2003:65)

Yahya Kemâl yukarıdaki şiirinde çevir- fiiline –il yapım ekini getirerek yeni bir kelime türetmiştir. Türetilmiş olan bu kelimeye getirilen olumsuzluk eki "çevrilmeyerek" şeklinde yazabileceken; şair tarafından –me olumsuzluk ekinin ünlüsü daraltılarak "çevrilmiyerek" şeklinde yazılmış ve sesbilimsel bir sapma yapılmıştır.

Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan
Ve arkasında güneş **doğmiyan** büyük kapıdan
Geçince **başlıyacak bitmiyen** sükûnlu gece.
Gurûba karşı bu son bahçelerde, keyfince,
Ya şevk içinde harâb ol, ya aşk içinde gönül!
Ya lâle açmalıdır göğsümüzde yâhud gül.

(Beyatlı, 2003:61)

Yahya Kemâl "Rindlerin Akşamı" isimli bu şiirinde "baş" köküne getirdiği –la ekinin geniş olan ünlüsünü, darlaştırarak kullanmıştır. Yahya Kemâl doğ- ve bit- fiillerine getirdiği olumsuzluk eklerinin geniş olan ünlülerini de darlaştırarak kullanmıştır. Sözcüklere eklenen -an, -en ve –acak eklerinin kendilerinden önce gelen geniş ünlüleri darlaştırma gibi bir özelliği bulunmazken, şairin bu eklerden önce gelen geniş ünlüleri darlaştırarak kullanması sesbilimsel sapmaları oluşturmuştur.

Eğer mezarda, şafak **sökmiyen** o zindanda,
Cesed çürür ve tahayyül kalırsa insanda,
-Cihan vatandan ibarettir, itikadımca-
Budur ölümden benim çerçevem, muradımca:

(Beyatlı, 2003:56)

Yahya Kemâl "Yol Düşüncesi" isimli bu şiirinde sök- fiiline –me olumsuzluk ekini getirmiş daha sonra bu ekin geniş olan ünlüsünü darlaştırarak kullanıp sesbilimsel bir sapma yapmıştır.

b-) Ünlü düşmesiyle meydana gelen sesbilimsel sapmalar

Gökte top sesleri, bir bir, nerelerden geliyor?

Mutlaka her biri bir başka zaferden geliyor:

Kosva'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan...

(Beyatlı, 2003: 14)

Türkçede "o" seslisi ilk hecede bulunur. Bunun dışındaki kullanımlar Türkçe olmadığı için söyleyişte zorluklara sebep olmaktadır. Yukarıdaki şiirde "Kosova" şeklinde yazılması gereken sözcüğün sesli harfini kaybederek "Kosva" şeklinde yazıldığı görülmektedir. Yahya Kemâl, söyleyişi kolaylaştırmak ve şiirde vezni sağlamak amacıyla böyle bir kullanıma gidip sesbilimsel bir sapma yapmıştır.

Koca **Mustâpaşa!** Ücrâ ve fakîr İstanbul!

Tâ fetihten beri mü'min, mütevekkil, yoksul,

Hüznü bir zevk edinenler yaşıyorlar burada.

(Beyatlı, 2003:34)

Yahya Kemâl'in "Koca Mustâpaşa" isimli bu şiirinde ise "Mustâfapaşa" şeklinde yazılması gereken sözcük, vezin gereği hece düşmesine uğratılarak "Mustâpaşa" şeklinde yazılmış ve sesbilimsel bir sapma yapılmıştır.

Milyonca haykırış dolu, milyonca sesleniş.

Yıldızlar ülkesinde açıldıkça yükseğe,

Başlar hayal edindiği âlem görünmeğe.

Bir ruhu besliyen hava yalnız **yukardadır**.

Hulyayı daima uçuran duygulardadır.

(Beyatlı, 2003:66)

Yahya Kemâl "Uçuş" isimli bu şiirinde "yukarıda" şeklinde yazması gereken sözcüğü "yukarda" şeklinde yazmış ve vezin kaygısından kaynaklanan sesbilimsel bir sapma yapmıştır.

c-) Ses türemesiyle oluşan sesbilimsel sapmalar

Yâ Fahr-ı Kâinât sen **iyfâ** et ecrini

Divan-ı Kibriyâ'da bu şark ercümendinin

(Beyathı, 2004:37)

Yahya Kemâl'in "Ali Emîrî'ye Gazel" isimli yukarıdaki şiirinde, Türkçe olmayan ve "ifâ" şeklinde yazılması gereken sözcük, söyleyişi kolaylaştırmak ve vezni sağlamak amacıyla ses türemesi yapılarak "iyfâ" şeklinde yazılmış böylece sesbilimsel bir sapma yapılmıştır.

Sesbilimsel sapmalar şiirdeki vezni sağlamak ve şairlerin halk dilini kullanarak şiir yazma arzularından doğmuştur.

Yukarıdaki örneklerin dışında Yahya Kemâl'in şiirlerinde tespit ettiğimiz sesbilimsel sapma örnekleri şunlardır:

Gördüm güzel vücûdunu **zümürütlüyen** deri

(Açık Deniz:16)

Çok insan **anlyamaz** eski musikimizden

(Eski Musiki:30)

Yerde bulmuş **yaşıyanlar** da, ölenler de huzur

(Koca Mustâpaşa:36)

Durgunlaşıp bir ayna kadar **parlıyan** suda,

(İstinye:40)

Yaşıyan her fânî

(Ufuklar:63)

Yaşıyan ruh özler

(Ufuklar:63)

Gayşeder yeryüzünde **dinliyeni**

(Gece Bestesi:77)

Parlıyan taş, yaraşan dantele, her süs, her renk

(Ric'at:99)

Dinliyen söyliyen kadar ârif

(Eski Paris:104)

Seyreden **oynıyan** kadar hassas

(Eski Paris:104)

Tekbîrlerle halka **ıyân** oldu tuğlar

(Başlayış:9)

Bir devlet **ermegân** edecektir ilâhına

(Sefer:10)

Mer'aş'la Kayseriyye'yi fethetti bir dilir

(Toplayış:12)

Ref'etti **ermegânını** dergâh-ı vahdete

(Rihlet:15)

Cihâna ahsen-i takvîm'den **ıyân** olalı

(Söz Meydanı:26)

Afveyleyüp de rind-nihâd olmadın gönül

(Şâd Olmayan Gönül:33)

Zannetme ayş ü işret için başka çağ olur

(Erzurum Gazeli:52)

Gözden **irağ** olunca gönülden **irağ** olur

(Erzurum Gazeli:52)

Şerâb mahzeni Cem'den sebû sebû **öküler**

(Erzurum Gazeli:53)

Kosva'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan...

(Süleymaniye'de Bayram Sabahı:14)

Deniz ufkunda bu top sesleri **nerden** geliyor?

(Süleymaniye'de Bayram Sabahı:14)

Bin **mağra** ağzı açmış, ulurken uzun uzun

(Açık Deniz:16)

Bir bilen var mı? **Nerdeler** şimdi?

(İtri:18)

Fîrûze **nehri nerde?**

(Siste Söyleniş:23)

Örtün! Müebbeden uyu! Ey **şehr**-o bedduâ

(Siste Söyleniş:23)

Kaybolur hepsi de bir anda kararmakla batı

(Hayal Şehir:25)

Koca **Mustâpaşa**

(Koca Mustâpaşa:34)

Ne yazık! Geçmek **üzredir** bu gece

(Maltepe:43)

Gelmek'çün ikinci bir hayâta

(Bedri'ye Mısralar:44)

Çıktığın yolda, bugün, yelken açık **yapyalınız**

(Deniz Türküsü:65)

Tek bir dakika sürmedi, **kayboldu**, sır gibi

(Bir Yıldız Aktı:74)

Ufku **çepçevre** ölüm servileri

(Mehlika Sultan:80)

Bir neş'eli hengâmede **çepçevre** yamaçlar

(Ses:86)

Kendi gönlümce bir saat **yaşayım**

(Eski Mektup:92)

Dedi :”Tenhâda bu ses **nolsa** gerek?”

(Nazar:96)

Alınlarında da **çepçevre** gülden efserler

(Sicilya Kızları:106)

At **üzre** geçtiğin göricek leşker-i guzât

(Sefer:10)

Dinlemekçün mâcerâ-yı hecri nâyından Kemâl

(Gazel:45)

Sîmin ten **üzre** hâl-i zeheb meşrebimcedir

(Seyfi'ye Refâket:62)

Duydumsa da zevk almadım **İslâv** kederinden

(Kar Musikileri:33)

İslâv güzelleri

(Karnaval ve Dönüş:45)

Yâ Fahr-ı Kâinât sen **iyfâ** et ecrini

(Ali Emiri'ye Gazel:37)

2.1.3. Sözcüksel Sapmalar

Sözcüksel sapmalar dilde bulunan kök ve eklerin yeni birleşimler içinde kullanılmasıyla yapılır. Şairler şiir dilini özgür bir şekilde kullanır, farklı kök ve ekleri bir araya getirerek yepyeni sözcükler oluştururlar. Sözcüksel sapmalar sık kullanılan sapma türlerindedir. Özellikle İkinci Yeni şairleri şiirlerinde sözcüksel sapmaları sıkça kullanmışlardır. Yahya Kemâl'in şiirlerinde ise sözcüksel sapmalara çok az rastlanılmaktadır.

Sözcüksel sapmalara, Yahya Kemâl'in yeni şiirlerinin toplanmış olduğu "Kendi Gök Kubbe" isimli şiir kitabında rastlanılır.

Yahya Kemâl genellikle Türkçede bulunan bir sözcüğe Türkçede bulunmayan bir ek getirerek, açık seçik kelime ve terimleri kullanarak, sözcüksel sapmaları oluşturur.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde karşılaşılan sözcüksel sapmalar şunlardır:

a-) Yeni sözcüklerin türetilmesi ile oluşan sözcüksel sapmalar

Garbın ucunda, son kıydan en gürültülü
Bir med zamanı, gökyüzü kurşunla örtülü,
Gördüm deniz dedikleri bin başlı ejderi;
Gördüm güzel vücûdunu **zümrütle**yen deri
Keskin bir ürperişle kımıldandı anbean;
Baktım ve anladım ki o ejderdi canlanan.

(Beyatlı, 2003:16)

Yahya Kemâl "Açık Deniz" isimli şiirindeki dizelerinde sözcüksel bir sapma yaparak Türkçe'de bulunan zümrüt sözcüğünden, Türkçede bulunmayan zümrütleme eylemini türetmiş ve sözcüksel bir sapma yapmıştır.

Sâkin koyu, şen cephele kasrıyle Küçüksu,
Ardında vatan semtinin ormanları kuytu;
Bir neş'eli hengâmede çepçevre yamaçlar
Hep aynı tahassüsle **meyillenmiş** ağaçlar;
Dalgın duyuyor rüzgârın ahengini dal dal,

(Beyatlı, 2003:86)

Türkçede meyil vermek, meyiletmek gibi sözcükler kullanılmaktadır. Yahya Kemâl'in "Ses" isimli yukarıdaki şiirinde ise Türkçe'de bulunan meyil sözcüğünden meyillenmek fiili türetilerek sözcüksel bir sapma yapılmıştır.

b-) Kaba ifadelerin kullanılmasıyla oluşan sözcüksel sapmalar

Alnında halka halkadır **âşüfte** kâkülü,
Göğsünde **yosma** Gırnata'nın en güzel gülü...

(Beyathı, 2003:102)

Yahya Kemâl olağan dilin sınırlarını zorlayarak "Endülüs'te Raks" isimli yukarıdaki şiirinde "yosma" ve "âşüfte" sözcüklerini kullanmıştır. Yahya Kemâl olağan dilden daha kaba ifadeleri şiire sokarak sözcüksel bir sapma yapmıştır.

"Kız vücudun ne güzel böyle açık!
Kız yakından göreyim sahile çık!"
Baktı etrafına ürkek ürkek
Dedi: " Tenhada bu ses nolsa gerek?"
"Kız vücudun sarı güller gibi ter!
Çık sudan kendini **üryan** göster!"

(Beyathı, 2003:97)

Yahya Kemâl bu şiirinde "üryan" kelimesini kullanmış ve şiirin geneline hakim olan duyguyu bu sözcük ile ortaya koymuştur. Yahya Kemâl kaba bir ifadeyi şiirinde kullanarak sözcüksel bir sapma yapmıştır.

Şairler sözcüksel sapmalara, dile yeni sözcükler kazandırmak amacıyla baş vururlar. Şairler, sözcük seçiminde özgür olduklarını; şiirde kullandıkları sözcüksel sapmalarla ortaya koymak isterler. Yahya Kemâl'in şiirlerinde görülen sözcüksel sapmalar, Türk dilini zenginleştirmek ve millî bir şiir dili oluşturmak adına, şairden gelen katkılar olarak görülmektedir.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde tespit ettiğimiz diğer sözcüksel sapma örnekleri şunlardır:

Sicilya kızları **üryan** omuzlarında sebu

(Sicilya Kızları:106)

Bağlarbaşı'nın goncası bir **yosma** civândır

(Üsküdar Vafında Gazel:50)

2.1.4. Dilbilgisel Sapmalar

Şairler, ortak dilin belli, kalıplaşmış eylem çekimlerinde, sözcüklerin başka sözcüklerle bağdaştırılmasında bilinçli değişikliklere giderek dilbilgisel sapmaları oluştururlar.

Dilbilgisel sapmaları bazı şairler sözdizimsel sapma olarak nitelendirir. Şairler özgürlük yaratma adına, dilin sentaksıyla oynarlar. Yahya Kemâl'in "Kendi Gök Kubbemiz" ve "Eski Şiirin Rüzgârıyla" isimli şiir kitaplarında dilbilgisel sapmalara çok fazla rastlanılmaz. Yahya Kemâl'in şiirlerinde karşımıza çıkan dilbilgisel sapmalar, cümle içerisinde sözcüklerin olağan olmayan sıralanışından kaynaklanır.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde görülen dilbilgisel sapma örnekleri şunlardır:

Hiç dönmemek, ölüm gecesinden bu sâhile

Bitmez bir özleyiştir, **ölümden beter bile**

(Beyatlı, 2003:41)

Yahya Kemâl "Eylül Sonu" isimli yukarıdaki şiirinde "ölümden bile beter" şeklinde kurulması gereken cümleyi uyak kaygısından dolayı "ölümden beter bile" şeklinde kurmuş ve dilbilgisel bir sapma yapmıştır. Bu örnekte sapmanın oluşumu uyak kaygısından kaynaklanmakta ve "bile" bağlacı sözcük sırası değiştirilerek kullanılmaktadır.

Onlar ki bu **güller tutuşan bahçededirler**

Bir gün nereden, hangi tesadüfle gelirler?

(Beyatlı, 2003:84)

Doğal dilde " gülleri tutuşan bahçe " veya " güllerin tutuştuğu bahçe " biçiminde yazılması gereken bu sözcük öbeği, uyak kaygısıyla " güller tutuşan bahçe " biçimde yazılmış ve dilbilgisel bir sapma yapılmıştır.

"Kız vücudun ne güzel böyle açık!

Kız yakından göreyim sahile çık!"

(Beyatlı, 2003:96)

Yahya Kemâl "Nazar" isimli yukarıdaki şiirinde "sahile çık, yakından göreyim" şeklinde kurulması gereken cümleyi, kafiyei sağlamak amacıyla "yakından göreyim sahile çık" şeklinde kurmuş ve dilbilgisel bir sapma yapmıştır.

Dilbilgisel sapmalara baş vuran şairlerin amacı, sözcükleri başka sözcüklerle bağdaştırmak ve söz dizimini bozmaktır. Yahya Kemâl şiirlerindeki uyak kaygısından dolayı söz dizimi ile oynamıştır. Yahya Kemâl'in söz dizimini bozmasındaki diğer amacı ise anlamı doğal yolundan kaydırmak ve imgeler yoluyla farklı çağrışım alanları oluşturup okuyucuda şok etkisi yaratmaktır.

2.1.5. Anlamsal Sapmalar

Şairler, şiirde kullandıkları sözcüklerin bağdaştırılma biçimleriyle oynayarak, daha önce hiç kullanılmamış birleştirme ve türetmelere girerek anlamsal sapmaları oluştururlar.

Yahya Kemâl, imge oluştururken ve simgeleri kullanırken sözcüklere farklı anlamlar yükler ve sözcükleri birbirleriyle bağdaştırıp olağan kullanımın dışına çıkararak alışılmamış bağdaştırmaları meydana getirir. Daha önce de belirtildiği üzere alışılmamış bağdaştırmalar anlam ayırıcıları ve anlam belirleyicileri arasında uyum bulunmayan birleştirmelerdir.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde en çok görülen sapma türlerinden biri de anlamsal sapmalardır. Yahya Kemâl aralarında anlamsal bir bağ bulunmayan sözcükleri bir arada kullanarak birbirinden ilginç anlamsal sapmaları meydana getirir.

Bir uykuyu cânanla berâber uyuyanlar
Varlıkta bütün zevki o cennette duyanlar,
Dünyâyı unutmuş bulunurken o sular da,
-Zâlim saat ihmâl edilen vakti çalar da-
Bir ân uyanırlarsa **lezîz uykularından**,
Baştan başa, her yer kesilir kapkara zindan.

(Beyatlı, 2003:84)

Yahya Kemâl'in "Vuslat" isimli şiirinden alınan yukarıdaki örneklerde alışılmamış bağdaştırmalara baş vurularak anlamsal sapmalar yapılmıştır. Çünkü saat göstergesi zamanı gösteren araca verilen isimdir ve zalim sıfatı ile nitelenemez. Cansız bir varlık olan saat zalim olamaz. Lezîz göstergesi tatma duyusu ile algılanır. Uyku ise tadılacak bir şey değildir. Bundan dolayı uyku göstergesi leziz sıfatı ile nitelenemez.

Dalgın geceler! El ele geldik yarınızda,
Sallandık o şen kızla salıncaklarınızda.
Hummâlı denizlerden esen rüzgârınızda
Sallandık o şen kızla salıncaklarınızda.

(Beyatlı, 2004:70)

Yahya Kemâl'in "Şarkı" isimli şiirinden alınan yukarıdaki örneklerde geceler göstergesi, insanın durumunu anlatan bir sıfatla, cansız bir varlık olan deniz göstergesi de ateşli bir hastalık olan humma sıfatı ile nitelenemez. Geceler dalgın olmayacağı gibi deniz de hummalı olamaz. Fakat Yahya Kemâl bu şiirinde, geceler göstergesinden önce dalgın, deniz göstergesinden önce ise hummalı sıfatlarını kullanarak anlamsal sapmalar yapmıştır.

Bir şair ağlasın mı bakıp kendi hâline
Sunmuş felek güzelliği **zenci hayaline**;
Bir hayli yıl bu keyfi ki sürmüş Gazenfer Ağa
Rü'yâda görmemiş gibidir bir gazel-serâ

(Beyatlı, 2003:108)

Zenci göstergesi insanları nitelendirecek bir sıfattır. Yahya Kemâl "Hayali Söyleniş" isimli bu şiirinde hayal göstergesinden önce zenci sıfatını kullanarak anlamsal bir sapma yapmıştır.

Dil uyur mest olarak yâr-ı Dilârâ söyler

Gül susar şerm ederek bülbül-i şeydâ söyler

(Beyatlı, 2004:49)

Gönül anlamında kullanılan dil uyuyamaz. Güller ise konuşamadıkları gibi susma eylemini de gerçekleştiremez. Yahya Kemâl "Söyler" isimli şiirinde dil ismi ile uyumak eylemini ve gül ismi ile susmak eylemini bir arada kullanmış, anlamsal bir sapma yapmıştır.

Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?

Barbaros, belki, donanmayla seferden geliyor!.

Adalardan mı? Tunus'dan mı, Cezayir'den mi?

Hür ufuklarda donanmış iki yüz pâre gemi

Yeni doğmuş aya baktıkları yerden geliyor;

O mübarek gemiler hangi seherden geliyor?

(Beyatlı, 2003:14)

Yahya Kemâl'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" isimli şiirinden alınan yukarıdaki örneklerde alışılmamış bağdaştırmalara baş vurularak anlamsal sapmalar yapılmıştır. Çünkü açık denizlerde gökle yerin birleşir gibi görünmesine ufuk denir ve ufuk sözcüğü hür sıfatıyla nitelenemez. Gemi, denizde yüzen nesnenin ismidir. Canlı bir varlığı nitelendirecek mübarek sıfatıyla kullanılamaz. Yahya Kemâl bu şiirinde ufuk kavramını hür, gemiyi ise mübarek sıfatıyla kullanarak anlamsal sapmalar yapmıştır.

Zambak gibi en güzel çağında

Serpildi **deniz nefesleriyle;**

Sâf uykusunun salıncağında

Sallandı balıkçı sesleriyle.

(Beyatlı, 2003:48)

Yahya Kemâl "Mihriyar" isimli bu şiirinde alışılmamış bağdaştırmalara baş vurarak anlamsal bir sapma yapmıştır. Nefes, canlıların soluk alıp vermesi durumudur. Deniz, canlı bir varlık olmadığı için solup alıp veremez. Yahya Kemâl bu şiirinde denizi canlı bir varlık gibi algılayarak, onu nefes ismiyle tamlama oluşturacak şekilde kullanmış ve anlamsal bir sapma yapmıştır.

Yahya Kemâl anlamsal sapsmaları kullanarak birbirleriyle ilgili olmayan göstergeleri bir araya getirmiş ve yepyeni söyleyişler oluşturarak okuyucuyu şaşırtmıştır. Anlamsal sapsmaların kullanıldığı şiirler okuyucunun zihninde farklı çağrışım alanları oluşturmakta ve okuyucuda şok etkisi yaratmaktadır.

Yukarıdaki örneklerin dışında Yahya Kemâl'in şiirlerinde tespit ettiğimiz anlamsal sapma örnekleri şunlardır:

Bir **mehâbetli sabâh** oldu Süleymâniye'de
(Süleymaniye'de Bayram Sabahı:11)

Kalkıyor **tozlu zaman** perdesi her ân aradan
(Süleymaniye'de Bayram Sabahı:11)

Nice bin **dalgalı Tekbir** oluyor tek bir ses
(Süleymaniye'de Bayram Sabahı:12)

Cedlerin **mağfiret iklimine** girmiş gibiyim
(Süleymaniye'de Bayram Sabahı:12)

Bu nefer miydi? **Derin gözleri** yaşlarla dolu
(Süleymaniye'de Bayram Sabahı:13)

Ne kadar **duygulu, engin ve mübârek bu seher!**
(Süleymaniye'de Bayram Sabahı:13)

Aldım Rakofça kırlarının **hür havasını**
(Açık Deniz:15)

Mahzun hudutların ötesinden akan sular
(Açık Deniz:15)

Sezdim bir âşinâ gibi, **heybetli hüznünü!**
(Açık Deniz:16)

Şekvanı dinledim ezeli **muztarip deniz**
(Açık Deniz:16)

Söylemiş **saltanathı Tekbir'i**

(Itri:17)

Ömrüm oldukça **gönül tahtıma** keyfince kurul

(Bir Başka Tepeden:20)

Lakin **efsunlu güzellikleri** sensin yaratan

(Bir Başka Tepeden:20)

Girdik **zaferin koynuna**, kandık o visâle!

(Mohaç Türküsü:22)

Üsküdar, bir **ulu rü'yâyı** görenler şehri!

(İstanbul fethini Gören Üsküdar:24)

Mest olup içtiği **altın şarabın** zevkinden

(Hayal Şehir:25)

Bir **nurlu neş'e** kapladı kerpiçten evleri

(Atik-Valde'den İnen Sokakta:27)

Bir **tatlı intizâra** çevirmiş sükûneti

(Atik-Valde'den İnen Sokakta:27)

Etrafı okşuyor mayısın **tâze rüzgârı**

(Üsküdar'ın Dost Işıkları:28)

Eksilmesin şu **mutlu şafaklar** bu ülkeden

(Üsküdar'ın Dost Işıkları:28)

Sihirli rüzgâr eser dâimâ bu topraktan

(Eski Musiki:30)

Evet bu eski nesil bir **şerefli âlem** açar

(Eski Musiki:30)

Duyuşta **ince zamanlardan** inkırâza kadar

(Eski Musiki:30)

Gür bir imanla damarlarda **ateşten bir kan**

(O Rüzgâr:31)

Birleşip böyle diyorlardı, **derin bir sesle**

(O Rüzgâr:31)

Hazin günlerin derbeder musikisi

(Mevsimler:32)

Bin yıl sürecektir zannedilen **kar sesidir** bu

(Kar Musikileri:33)

Bir **kuytu manastırda** duâlar gibi gamlı

(Kar Musikileri:33)

Koca Mustâpaşa! Ücrâ ve **fakir İstanbul!**

(Koca Mustâpaşa:34)

Mânevi çerçeve beş yüz senedir hep berrak

(Koca Mustâpaşa:34)

Karışıp **mağfiret iklimi** edinmiş bu yeri

(Koca Mustâpaşa:35)

Bir ziyaretçi **derin zevk** alarak manzaradan

(Koca Mustâpaşa:36)

Gece, her yerdeki **efsunlu sükûnundan** iyi,

(Koca Mustâpaşa:36)

Eşsiz Boğaz! **Şerefli hayalin** derindedir!

(İstinye:40)

Güneş **altın denizden** alçalıyor

(Maltepe:43)

Geçmiş devirlerin nice **şirin kıyâfeti**

(Karnaval ve Dönüş:45)

Aşkın dudaklarında kalan **güllerin teri**

(Karnaval ve Dönüş:46)

Sevdalı yüzüşlerle, yunuslar

(İstanbul Ufuktaydı:47)

Sâf uykusunun salıncağında

(Mihriyâr:48)

Kıpkırmızıydı **şanlı ufuklarda** her şafak

(İstanbul'un O Yerleri:49)

Ok uçtu **hedefin kalbine** düştü

(Ok:50)

Şerefli kubbeler iklimi, Marmara'yla Boğaz,

(Yol Düşüncesi:56)

Sessiz Gemi

(Sessiz Gemi:59)

Manevi ufku çok engin ulu peygamberler

(Ufuklar:63)

Lâkin az sonra **leziz uyku** bir encâma varır;

(Deniz Türküsü:64)

Som gümüşten sular üstünde, giderken ileri,

(Deniz Türküsü:64)

Yürü! **Hür mâviliğın** bittiği son hadde kadar!

(Deniz Türküsü:65)

Hür gökte, hür denizde uçar, **hür ufuklara**

(Uçuş:66)

Aheste çek kürekleri **mehtâp uyanmasın!**

(Gezinti:67)

Mâzi köyünde, hatıralar gölgesinde kal!

(Geçiş:69)

Lâkin **derin gölgeler** usanmış hikâyeden

(Düşünüş:70)

İlmin **derin görüşleri**, aklın hükümleri

(Duyuş ve Düşünüş:71)

Bir **yıldız aktı**

(Bir Yıldız Aktı:74)

Poyrazla söyleşir gibi **yaprakların sesi**

(Hüzün ve Hatıra:76)

Daldım coşup giden **denizin musikisine**

(Hüzün ve Hatıra:76)

O, **uzun gözlü**, uzun saçlı peri

(Mehlika Sultan:80)

Sevdâları **hulyâhı havuzlarda** serinler

(Vuslat:83)

Bir ruh o **derin bahçede** bir def'a yaşarsa

(Vuslat:83)

Ey **tatlı ve ulvi gece!** Yıllarca devam et!

(Vuslat:84)

Aksetti **uyanmış tepelerden** sırasıyle

(Ses:86)

Görmüş ve geçirmiş denizin kalbine sindi

(Ses:86)

Tekrâr o **alev gömleği** giymiş gibi yandım

(Ses:86)

Bir **kanlı gül** ağzında ve mey kasesi elde

(Ses:86)

Bir gün **deniz ölgündü**.Bir oltayla balıkta

(Deniz:87)

Sesler geliyor sandım **ilâhi kuğulardan**

(Deniz:87)

Baktım ki deniz insanı durgun **suyu vardı**

(Deniz:87)

Bir dev gibi **munis ve yosun saçları** vardı.

(Deniz:87)

Aldanma ki sen bir **susamış ruh**, o bir aç

(Deniz:87)

Koklamam **yosma karanfile**, güzel yâsemini

(Bahçelerden Uzak:89)

Ne beyaz **bâkire zambak**, ne **ateşten lâle**

(Bahçelerden Uzak:89)

Hâlâ doludur bahçeler en **tatlı sesinle**

(Geçmiş Yaz:90)

Körfezdeki **dalgın suya** bir bak, göreceksin

(Geçmiş Yaz:90)

Birden hatırlatır **unutun kalbe** sevgiyi

(Geçmiş Yaz:91)

Oradan, bir **sihirli râyiha** var,

(Eski Mektup:92)

Bir taraftan da deniz, **şuh adalar**

(Aşk Hikâyesi:93)

Aranırken **ayın ölgün sesini**

(Aşk Hikâyesi:96)

O susup baktı **derin gözlerle**

(Nazar:97)

Sen nerde o fecrin **ağaran dağları** nerde

(Özleyen:98)

Som mücevher gibi **kan kırmızı tırnaklarına**

(Ric'at:99)

Alevden Portakallar

(Çin Kâsesi:100)

Semâ dalgıçlarıyla

(Çin Kâsesi:100)

Pek tâze **penbe tenlere** benzer bu taşları

(Bergama Heykeltıraşları:101)

Alnında halka halkadır **âşüfte kâkülü**

(Endülüs'te Raks:102)

Göğsünde **yosma Gırnata'**nın en güzel gülü

(Endülüs'te Raks:102)

Gül tenli, **kor dudaklı, kömür gözlü**, sürmeli

(Endülüs'te Raks:102)

Duymuş ve söylemişti **çelikten sedâ** ile

(Altör Şehrinde:103)

Büyü Şiir

(Büyü Şiir:105)

Somaki kurnalarından **gümüş sular** dökülür

(Sicilya Kızları:106)

Hakan ki at sürünce bir **iklim-i düşmene**

(Başlayış:9)

Yüz şehre rekzedildi **muzaffer livâları**

(Toplayış:12)

Mutlak bu harbe vermek için **şanlı bir hitam**

(Ridâniyye:14)

Görünce **âyine-i neşvesinde** lâhutu

(Gönül:25)

Hudud-ı akli aşan **mânevi seferlerde**

(Gönül:25)

Yegâne **meş'al-i imân** olur gönül gönüle

(Gönül:25)

Söz meydanı

(Söz Meydanı:26)

Gam sofrasında şâm-ı garibân edilmedik

(16 Mart 1920:32)

Aheste çek kürekleri **mehtâb uyanmasın**

(Çubuklu Gazeli:39)

Bir âlem-i hayale dalan **âb uyanmasın**

(Çubuklu Gazeli:39)

Dursun bu **musiki-i semâvi** içinde söz

(Çubuklu Gazeli:39)

Leyl-i harabda bir dahi **mızrâb uyanmasın**

(Çubuklu Gazeli:39)

Cümle lezzetten **leziz iksirsin** ey **zehr-i aşk**

(Gazel:45)

Dünyâyı refte refte saran bir **ziya içer**

(Kadri'ye Gazel:46)

Dil farkına varmaz ki akan **cuy-i zamandır**

(Üsküdar Vafında Gazel:50)

Her kasrına revnak nice bir **şuh-i cihândır**

(Üsküdar Vafında Gazel:50)

Derin Beste

(Derin Beste:51)

Deryâyı dinle gör nice esrâr söylenür

(Derin Beste:51)

Bûseden pâpuş giydirdim o nermin pâyına,

(Sene 1140:61)

Cuş edüp söndüremez **gözyaşı tufânı** bile

(Tahmis:63)

Yanar bir çöldür **iklim-i mahabbet** nem kâbul etmez

(Taştir:65)

Bâki kalur **sahife-i âlemde** âdımız

(Bâki'nin Gazeline Taştir:66)

Yâd et ki sevişdikti **ilâhi Adalarda**

(Şarkı:69)

İçten! Soğuk ellerle **hazin alnını** sarda

(Şarkı:69)

Vaktâki **sular şarkılar inerken** ağardı

(Şarkı:73)

Sanırım ismini **kuşlar heceler**

(Tazmin:74)

Gezdiğim **duygulu vâdilerde**

(Tazmin:74)

Ali'den doldurup **iksir-i ilhâm**

(İthâf:77)

Üsküp bir **Müslüman şehirdi**

(Hasan Rızâ'ya Sesleniş:78)

Tufan-ı derd mevc-i bela bilmeyiz nedir

(Feyzi-i Hindi'den :82)

Sâki parıldasın **şafak-ı meyle** câmımız

(Hafız'dan Deyiş:84)

2.1.6. Lehçesel sapmalar

Şairler, şiirlerinde anlatmak istedikleri konuyu ve olayı daha iyi bir ortamda anlatabilmek, konuyu ve olayı anlatan kişinin o ortamda yaşayan bir kişi olduğu havasını verebilmek için, ölçüt dil yerine, lehçe kullanırlar.

Yahya Kemâl'in şiir kitaplarında, lehçesel sapmalara çok fazla rastlanılmaz. Çünkü Yahya Kemâl şiirlerinde daha çok ölçüt olan dili yani yazı dilini kullanarak şiirlerini oluşturur.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde görülen lehçesel sapmalar şunlardır:

Ahd-î vefâyı va'd-i tehî sanmasın ki dost

Gözden **irâğ** olunca gönülden **irâğ** olur

(Beyatlı, 2004:52)

Yahya Kemâl, yukarıdaki şiirinde yazı dilinin sınırları dışına çıkmış ve "ırak" şeklinde yazması gereken sözcüğü yerel ağızlardaki kullanımına uygun olarak "irâğ" şeklinde yazmış ve vezin kaygısından kaynaklanan lehçesel bir sapma yapmıştır.

Bir kısmı maskeli,
Bir kısmı maskesiz,
İslav güzelleri,
Cermen güzelleri,
Hepsinden ince Anglo-Sakson güzelleri

(Beyatlı, 2003:44)

Yahya Kemâl yukarıdaki şiirinde "Slav" sözcüğünü daha kolay ifade edebilmek için "İslav" şeklinde kullanmış ve lehçesel bir sapma yapmıştır. Türkçe'de iki sessiz harf yanyana bulunmaz. Sessiz harflerin yanyana buldukları sözcükler ifade edilirken, zorluklarla karşılaşılır. Konuşma dilinde ise iki sessiz harfin bulunduğu sözcüğün başına sesli bir harf getirilerek söyleyişte kolaylık sağlanır. Yahya Kemâl bu şiirinde konuşma dilindeki bir sözcüğün kullanımını olduğu gibi şiire aktararak lehçesel bir sapma yapmıştır. Yahya Kemâl, halk söyleyişlerini şiire sokup okuyucu ile arasında sıcak bir bağ kurmak istemiştir.

Yukarıdaki örneklerin dışında Yahya Kemâl'in şiirlerinde tespit ettiğimiz lehçesel sapma örnekleri şunlardır:

Duydumsa da zevk almadım **İslav** kederinden

(Kar Musikileri:33)

Koca **Mustâpaşa**

(Koca Mustâpaşa:34)

2.1.7. Kesimsel Sapmalar

Yahya Kemâl "Kendi Gök Kubbemiz" ve "Eski Şiirin Rüzgârıyla" isimli şiir kitaplarında herhangi bir kesimin dilini kullanarak şiir yazmamıştır. Bundan dolayı Yahya Kemâl'in şiirlerinde kesimsel sapmalar görülmez.

2.1.8. Tarihsel Sapmalar

Şairler, sırf yaşadıkları tarih döneminde kullanılan dile bağlı kalmazlar. Bazen yaşadıkları dönemden daha eski dönemlerin dilini kullanırlar. Ölçüt dildeki sözcükler, sözcük öbekleri ya da tümceler yerine, geçmiş dönemlerdeki sözcük öbeklerinin kullanılması tarihsel dönem sapmalarını oluşturur.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde sıkça görülen sapma türlerinden biri de tarihsel dönem sapmalarıdır. Yahya Kemâl'in "Eski Şiirin Rüzgârıyla" isimli şiir kitabı bizim dünyaya hükmettiğimiz dönemleri anlatır. Yahya Kemâl o dönemlerin dilini kullanarak şiirlerini oluşturmuş ve o dönemlerde yaşıyormuş gibi olayları birinci ağızdan bizlere aktarmıştır.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde görülen tarihsel dönem sapmaları şunlardır:

Sermest-i câm-ı vuslat-ı şân oldu tuğlar

Tebrîz'e **reh-nümâ-yı** inân oldu tuğlar

(Beyatlı, 2004:11)

Yahya Kemâl "Çaldıran" isimli şiirinde savaşı yaşıyormuş gibi bizlere aktarmış ve dönemin dokusunu yansıtan sözcükleri şiirinde kullanarak tarihsel bir sapma yapmıştır.

Ey **leşker-î müfettihü'l-ebvâb** vur bugün

Feth-î mübîni zâmin o tebşîr aşkına

(Beyatlı, 2004:21)

Yahya Kemâl "İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye" isimli bu şiirinde İstanbul'un fethini görüyormuş gibi bizlere aktarmış ve o dönemin diline uygun sözcüklerle şiirini oluşturarak tarihsel bir sapma yapmıştır.

Doldukça doldu gözleri **eşk-î firâk** ile

Kudretlü pâdişâh vedâ etti millete

(Beyatlı, 2004:15)

Yahya Kemâl "Rıhlet" isimli şiirinde Yavuz Sultan Selim'in ölümünü ve o dönemde yaşananları birinci ağızdan bizlere aktarmıştır. Şair kullandığı eşk-î firâk tamlamasıyla dönemin tarihsel dokusunu yansıtmaya çalışmış ve tarihsel bir sapma yapmıştır.

Sâkî parıldasın şafak-ı meyle câmımız
Mutrip de kim cihanda murâd üzre kâmımız

Bizler kadehde **aks-i ruh-î yâri** görmüşüz
Bundandır işte lezzet-i **şürb-î müdâmımız**

(Beyatlı, 2004:84)

Yahya Kemâl "Hafız'dan Deyiş" isimli bu şiirinde kullanmış olduğu sâkî, mutrip gibi sözcük ve aks-i ruh-î yâr ve şürb-î müdâmımız gibi tamlamalarla dönemin tarihsel dokusunu ortaya koymuş ve tarihsel bir dönem sapması yapmıştır.

Yahya Kemâl şiirlerinde tarihsel dönem sapmalarına yer vermekle farklı dillere uzanmanın keyfini yaşamış ve dille oynamanın verdiği hazzı yakalamaya çalışmıştır. Osmanlı tarihine aşık olan Yahya Kemâl, tarihsel dönem sapmalarına sıklıkla baş vurarak; o dönemleri birinci ağızdan okuyucusuna aktarmıştır.

Yukarıdaki örneklerin dışında Yahya Kemâl'in şiirlerinde tespit ettiğimiz tarihsel sapma örnekleri şunlardır:

Füsun-ı nevm ile görmez bu âteşin ravza
(Sicilya Kızları:106)

Eflâkdan o dem ki **peyâm-ı kader** gelür.
(Başlayış:9)

Guş-i cihâna velvele-i bâl ü per gelür
(Başlayış:9)

Ebvâb-ı Ravza-i Nebevi'den firiştegân
(Başlayış:9)

Derk ettiler ki merkad-i pâk-i Muhammed'e
(Başlayış:9)

Rûy-i zemini tâbi-i fermânı kılmağa

(Başlayış:9)

Sultan Selîm Han gibi bir **şir-i ner** gelür

(Başlayış:9)

Simürg-i feth hem-çü nesim-i seher gelür

(Başlayış:9)

Piş ü pesinde mahşer-i tig ü teber gelür

(Başlayış:9)

Ey **gâsıb-ı diyâr-ı Arab** bekle vaktini

(Başlayış:9)

Evvel cezâ-yı saltanat-ı **sürh-ser** gelür

(Başlayış:9)

Görsün kiminle hangi **cüyuş-i zafer** gelür

(Başlayış:9)

At üzre geçtiğin göricek **leşker-i guzat**

(Sefer:10)

Câlis budur **erike-i âlem-penâhına**

(Sefer:10)

Âhir ağardı tan yeri **re's-i cibâlden**

(Sefer:10)

Hengâm-ı rezmi bildiren **âvâz-ı hâtîfi**

(Sefer:10)

Aksetti her tarafta **cibâlin cibâhına**

(Sefer:10)

Meydân-ı cenge **sâye-resân** oldu tuğlar

(Sefer:10)

Rehyâb-ı milk-i Nûşirevân oldu tuğlar

(Çaldıran:10)

Her **tûğ-ı pür-fürûg** verirken hücûma şân

(Çaldıran:11)

Her **tîg-i bî-dirîg** parıldardı **hûn-feşân**

(Çaldıran:11)

Andırdı **rûz-ı mahşeri hengâm-ı imtihân**

(Çaldıran:11)

Saldırdı **fart-ı gayz ile ifrît-i Râfızî**

(Çaldıran:11)

Hîç esmeyen **nesîm-i fütûh** esdi nâgehân

(Çaldıran:11)

Şâh-ı adûya karşı kopan sarsar-ı zafer

(Çaldıran:11)

İndirdi yıldırım gibi bir **darbe-î giran**

(Çaldıran:11)

Pâmâl-i rahşî kıldı Acem tâc u tahtını

(Çaldıran:11)

Her kişverinde kırmağâ **zencir-i şîa'yı**

(Toplayış:12)

Azmetti askerinin ulu **kişver-küşâları**

(Toplayış:12)

Azdır **senâmedân-ı kelâmın** senâları

(Toplayış:12)

İdris asâletinde gerek **reh-nümâları**

(Toplayış:12)

Zer-hatla tâk-ı arşa yazılsun gazâları

(Toplayış:12)

Gavgâya saldı **esliha-i bi-şümârını**

(Mercidâbık:13)

Eyne'l-meferr diyen çöle can attı su-be-su

(Mercidâbık:13)

Sahrâ-yı lâ'l-gune bakan şâhid-i zafer

(Mercidâbık:13)

İtmâm-ı gâlibiyyet için şanlı pâdişah

(Mercidâbık:13)

Mısır içre kurmak istedi **dârü'l-karârını**

(Mercidâbık:13)

Memlukler bakıyyesi **pür-gayz** edüp kıyâm

(Ridâniyye:14)

Mısr içre kalmasun dedi bir **tig der-niyâm**

(Ridâniyye:14)

Vâdi-i Nil'i tuttu **anudâne ser-te-ser**

(Ridâniyye:14)

Ordu-yı fethi karşı sürülmüş **nefir-i âm**

(Ridâniyye:14)

Pür-zur saldıran Kölemen **fâhrisânını**

(Ridâniyye:14)

Saf sat **guzât** kıldı dilirâne **iktihâm**

(Ridâniyye:14)

Bed'etti feth-i Kâhire'den **inkizâm-ı tâm**

(Ridâniyye:14)

Hakkâ ki **ser-firâz-ı cihân** oldu tuğlar

(Ridâniyye:14)

Ferman-dih-i zaman ü mekân oldu tuğlar

(Ridâniyye:14)

Bir gün çalındı **nevbet-i takdir rihlete**

(Rihlet:15)

Yekser **riyâz-ı huld-i berin** oldu cilvegâh

(Rihlet:15)

Didâr-ı Fahr-ı Âlem'i görmekti gâyesi

(Rihlet:15)

Yer yer **misâl-i bîd-i hazân** oldu tuğlar

(Rihlet:15)

Sultan Selîm'e **giryekünân** oldu tuğlar

(Rihlet:15)

Sükûn-ı **lâyetenâhiye** varmamız yeğdir

(Bebek Gazeli:19)

Fevvâre **ka'r-ı havza** düşer **şermsâr** olup

(Perestiş:20)

Bin mâh içinde bir **meh-i tâbân** olan sana

(Perestiş:20)

Vur **deyr-i küfrün** üstüne **rehz-i hilâl** için

(Gazel:21)

O **nûşânûş** demler **hâtur-ı nâşâda** geldikçe

(Şerefâbâd:22)

Ne **cûşân-ı şarâb ü lâle** bir devr-i bahârıydı

(Şerefâbâd:22)

Sebu-endâm sâkiler elinden **bâde** geldikçe

(Şerefâbâd:22)

Görür mecliste **tıfl-ı nâz** iken timsâlini nâzan

(Şerefâbâd:22)

Kadeh **ber-kef** huzür-ı Hazret-i Dâmâd'a geldikçe

(Şerefâbâd:22)

Hayalinden bakar **pûşide-i evrâk** olan havza

(Şerefâbâd:22)

Kemâl Kasr-ı Cinân içre **ser-be-ser** bir şeb

(Bir Sâki:23)

Şükûh-bahş idi **semmur ü şâle** devrinde

(Mükerrer Gazel:24)

Bilâ-irâde şitâban olur gönül gönüle

(Gönül:25)

Görünce **âyine-i neşvesinde lâhutu**

(Gönül:25)

Ne rütbe **mihr-i dırâhşan** olur gönül gönüle

(Gönül:25)

Suhan rekâbeti **meydân-ı imtihân** olalı

(Söz Meydanı:26)

Üstâd elinde **ser-te-ser** ahenk olur lisan

(Gazel:27)

Rıtl-ı Giran

(Rıtl-ı Giran:28)

Divân-ı Cem'de **rind-i ser-âzâd** olun dedi

(Rıtl-ı Giran:28)

Olsun **serây-ı duhter-i rez hâbgâhımız**

(Rıtl-ı Giran:28)

Pîr-i mugâna her gece dâmâd olsun dedi

(Rıtl-ı Giran:28)

Rıtl-ı girânı devreden evlâd olun dedi
(Rıtl-ı Giran:28)

Bir **tuhfe-i bedi'ü beyân-ı Muhammedi**
(Ezân-ı Muhammedi:29)

Cûş ü hurûş-ı rahş ile şemşîr savleti
(Alparslan'ın Ruhuna Gazel:30)

Ey şanlı **cedd-i ekberimiz âb-ı tiginin**
(Alparslan'ın Ruhuna Gazel:30)

Tıynetlerindedir sokan ef'i-i mel'anet
(Ne Bildik Ne Bilmedik:31)

Gayz ü fesâd ü şerri ne bildik ne bilmedik
(Ne Bildik Ne Bilmedik:31)

Dil var mı **kahr-ı dehr** ile **virân** edilmedik
(16 Mart 1920:32)

Bir yer görür mü **çok-i giribân** edilmedik
(16 Mart 1920:32)

Bir şer bırakma **der-kef-i mizân** edilmedik
(16 Mart 1920:32)

Yer yer serildi gülşene **kâlîçe-i çemen**
(Şâd Olmayan Gönül:33)

Meyyâl-i cu mukayyed-i bâd olmadın gönül
(Şâd Olmayan Gönül:33)

Bir kerre **neşve-yâb-ı murâd** olmadın gönül
(Şâd Olmayan Gönül:33)

Afveyleyüp de **rind-nihâd** olmadın gönül
(Şâd Olmayan Gönül:33)

Bir **leyl-i inşirâha** kavuşmaksızın Kemâl
(Şâd Olmayan Gönül:33)

Yandın **ilâ-nihâye remâd** olmadın gönül
(Şâd Olmayan Gönül:33)

Gördüm ol **meh düşuna şâl atup lâhurdan**
(Mâhurdan Gazel:34)

Nerdübanlar busiş-i nermin-i dâmânıyle mest
(Mâhurdan Gazel:34)

İndi bir işveyle bir **kâşâne-i fağfürdan**
(Mâhurdan Gazel:34)

Rindânı sihr-i sânihasından hamûş eden
(Tür'dan Mülhem:36)

Devrinde **ser-firâz-ı mehâdim-i Rum** iken
(Tür'dan Mülhem:36)

Muhtâc isen **füyûzuna eslâf pendinin**
(Ali Emiri'ye Gazel:37)

Bir maksadıyla **tab'-ı nefâ'is-pesendinin**
(Ali Emiri'ye Gazel:37)

Vuslat tutuşur **şuk-i pîrâhenemizden**
(Tazmin:38)

Biz **bülbül-i muhrik-dem-i şekvâ-yı firâkız**
(Tazmin:38)

Agûş-ı nev-bahârda hâbidedir cihan
(Çubuklu Gazeli:39)

Vâdi-i uzletinde hamûşuz tevekkülün
(Göztepe Gazeli:40)

Varsın **hurûş-i kahrına** had bilmesün felek
(Göztepe Gazeli:40)

Ey bi-vefâ Kemâl'e **şemîm-i vefâ** yeter
(Göztepe Gazeli:40)

Bir hayli mısraında kalan **bûy-i kâkülün**
(Göztepe Gazeli:40)

Bu **bezm-i ehl-i keder** sürsün **inşirâha** kadar
(İnşirah Gazeli:42)

Bâd hükmün sürüp **enfâs-ı Mesihâ'ya** kadar
(Gazel:43)

Bâdbân açtı zafer **sâhil-i adâya** kadar
(Gazel:43)

Ra'dı-ı tekbir kopup gitmelidir **bank-i ezâ**
(Gazel:43)

Dâr-ı küffârda meşhur **kenisâya** kadar
(Gazel:43)

Huruş-ı neşve câm-ı vashı **serşâr** etti sansınlar

(Zevkâbâd:44)

Pîr olur Ya'kub bir **savt-ı ceres gûş** eylese

(Gazel:45)

Şevk şeb-tâ-be-seher raks-ı mükerrerle düner

(Tanburi Cemil'in Ruhuna Gazel:48)

Bir **keşti-i hayal** ile **âfâka** yelken aç

(Derin Beste:51)

Çemende eşk ile sahbâ **misâl-i cû dökülür**

(Hazan Gazeli:53)

Makâm-ı pîr-i mugandan akarken **âb-ı hayât**

(Hazan Gazeli:53)

Yağsun **türâb-ı kabrine gufrân-ı müşk-bû**

(Selîm-i Sâni'ye Gazel:54)

Sine **surâh-be-surâh** kanar vecdinden

(İsmail Dede'nin Kâinâtı:55)

Teşne-i zevk-i ezel leb-be-leb-i sahbâyız

(İsmail Dede'nin Kâinâtı:55)

Lâfz-ı bişnev'le doğan debdebe-i mânâyız

(İsmail Dede'nin Kâinâtı:55)

Yine **peymâne** diler **neşve-i ser-tâ-pâyız**

(İsmail Dede'nin Kâinâtı:55)

Dâhil-i dâire-i bâl ü per-i Monlâyız

(İsmail Dede'nin Kâinâtı:55)

Rind-i abâ-beiduş fakir-i revendeyiz

(İsmail Dede'nin Kâinâtı:55)

Simin ten üzre **hâl-i zeheb** meşrebimcedir

(Seyfi'ye Refâkat:62)

Sâk ü sürin ü pabgab u leb meşrebimcedir

(Seyfi'ye Refâkat:62)

Bir **bezm-i meyde** dün gece mecnundu muğbeçe

(Seyfi'ye Refâkat:62)

Duşunda **şâl-ı sürh** ile **pür-hundu muğbeçe**

(Seyfi'ye Refâkat:62)

Revnak verince meclise **çâk-i nikâb** ile

(Seyfi'ye Refâkat:62)

Bus-i dehân-ı yâri taleb meşrebimcedir

(Seyfi'ye Refâkat:62)

Mihr ü mâhımdı bu âlemde huzurun dahi dün

(Tahmis:63)

Küskünüm **tâli'-i nâsâze** gönülden küskün

(Tahmis:63)

Geçse **eyyâm-ı şitâ** gelse bahâr olsa da sayf

(Tahmis:63)

Cepheden topları ejder gibi **bâru-efken**

(Tahmis:64)

Arkasından gemiler bir **sürü div-i âhen**

(Tahmis:64)

Gökte tayyârelerinden saçarak **nâr-ı fiten**

(Tahmis:64)

Oldu her bir neferi **kal'a-i pulâd-beden**

(Tahmis:64)

Nevhet çalınca **rihlet-i milk-i sükûn** için

(Bâki'nin Gazelini Taştir:66)

Biz **müttekâ-yı zerkeş-i câha** dayanmazız

(Bâki'nin Gazelini Taştir:66)

Bâlin-i bahtı cây-i mübâhât sanmazız

(Bâki'nin Gazelini Taştir:66)

Fer almışken **tulû-ı kibriyâdan**

(İthâf:77)

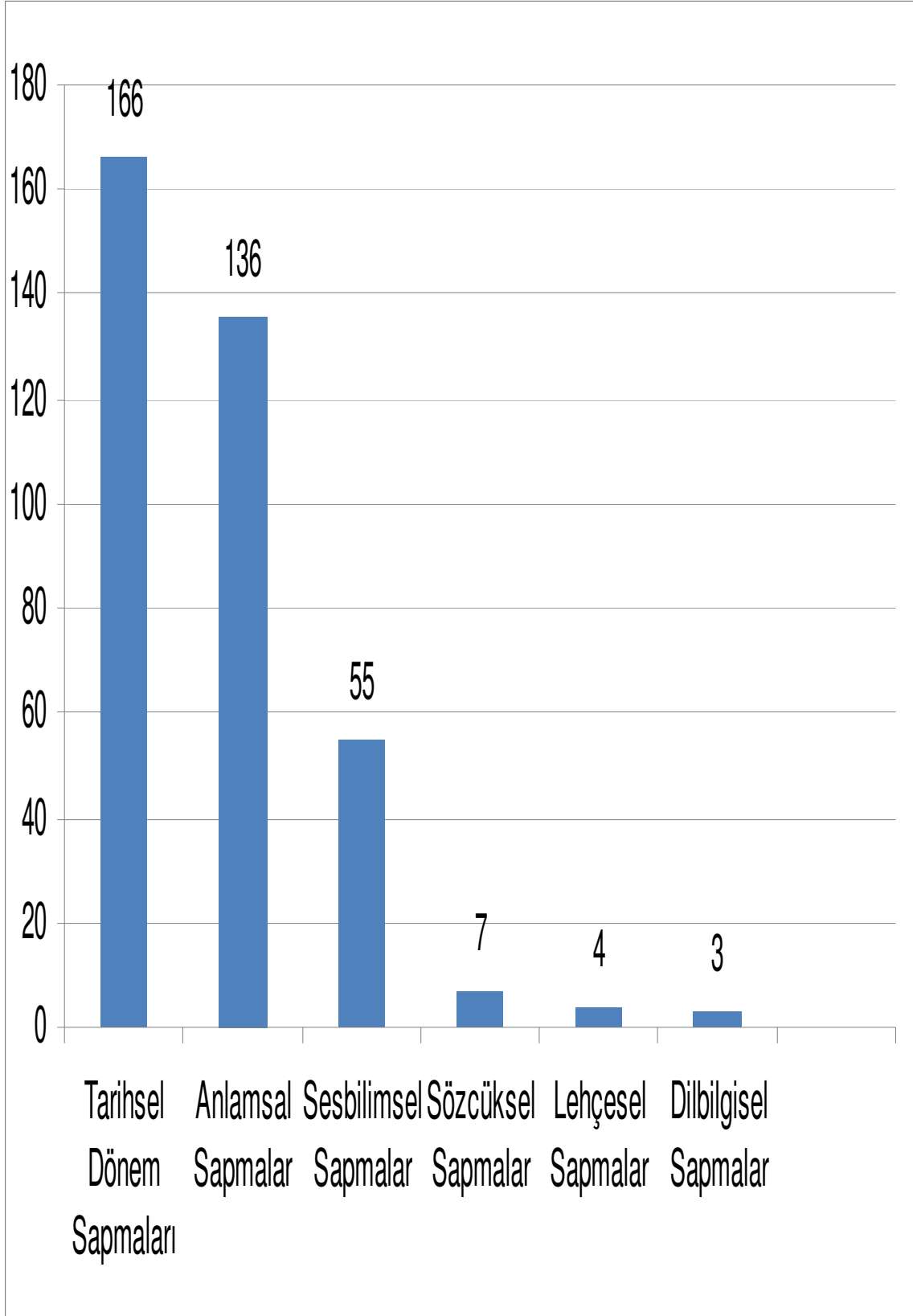
Bugün **bî-vâye** kalmış her ziyâdan

(İthaf:77)

Ümîd ettim ki bir **pîr-i dil-âgâh**

(İthâf:77)

Tablo1. Yahya Kemâl'in şiirlerinde görülen sapma türlerinin grafiği

SONUÇ

Yazılmış olan her eserin bir mesaj taşıdığını kabul etmek gerekmektedir. Türk şiirinde dili bir problem haline getiren İkinci Yeni şairlerinin de ortaya koydukları eserlerle bir mesaj vermek istedikleri açıktır. Bu mesaj, İkinci Yeni şairlerinin yenilikçi taraflarını ortaya koyduğu gibi toplumsal sorunlara aykırı olan bakış açılarını da gözler önüne sermektedir.

Edebî bir eser ve eseri meydana getiren sanatçı, toplumun içerisinde yaşadığına göre ne eseri toplumsallıktan uzak ne de sanatçıyı toplum sorunlarına kayıtsız kalmakla suçlayabiliriz. Sonuç olarak sanatçı da onun ürettiği eserde sosyal yaşantının yansımından başka bir şey değildir.

II. Yeni sanat akımının güçlü olduğu bir dönemde, II. Yeni şairlerinden etkilenmemek için Fransa'ya giden Yahya Kemâl'in şiirlerinde, şairin yenilikçi tavrını ve toplumsal sorunlara bakış açısını görebilmekteyiz. Yahya Kemâl dilin sentaksını bozan, sözcükler üzerinde özgürce oynayan ve anlamsızlığı kendilerine ilke edinen II. Yeni şairlerinden fazla etkilenmemiştir. Bundan dolayı Yahya Kemâl'in şiirlerinde dil sapmalarına fazla rastlanılmaz.

Yahya Kemâl'in "Kendi Gök Kubbemiz" ve "Eski Şiirin Rüzgârıyla" isimli şiir kitaplarında 371 yerde dil sapmaları görülür. Söz konusu sapmaların 166'sı tarihsel, 136'sı anlamsal, 55'i sesbilimsel, 7'si sözcüksel, 4'ü lehçesel, 3'ü dilbilgisel sapmalardır.

İncelememiz neticesinde Yahya Kemâl'in en çok tarihsel sapmalara baş vurduğunu gördük. Çünkü Yahya Kemâl, millî bir şiir anlayışı oluşturmak istemiş bunun için de şiirlerinin konularını tarihten seçmiş ve konunun geçtiği çağa uygun sözcükler kullanarak tarihsel dönem sapmalarını oluşturmuştur. Böylece şair, şiirlerinde dille oynamanın verdiği hazzı yakalamaya çalışmış ve 166 yerde tarihsel sapma yapmıştır.

Yahya Kemâl şiirlerinde anlamsal sapmaları da kullanmıştır. Birbiriyle bağdaştırılması mümkün olmayan sözcükleri bir araya getiren Yahya Kemâl, anlamsal sapmaları oluşturmuştur. Şair, şiirleri içerisinde 136 yerde anlamsal sapma yapmıştır. Yahya Kemâl anlam ayırıcıları ve anlam belirleyicileri arasında uyum bulunmayan birleştirmeleri kullanarak farklı çağrışımlar alanları oluşturmuş ve Türkçe'nin zenginliğini gözler önüne sermiştir.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde en çok görülen sapma türlerinden biri de sesbilimsel sapmalardır. Sesbilimsel sapmalar kitabın basımındaki hatalardan da kaynaklanmış olabilir. Fakat biz sesbilimsel sapmaları şairin bilinçli olarak ortaya koyduğu değiştirimler olarak ele alıp inceledik ve Yahya Kemâl'in şiirlerinde 55 yerde sesbilimsel sapma tespit ettik. Yahya Kemâl şiirlerindeki ölçüyü sağlamak ve yerel söyleyişleri şiire sokmak için sesbilimsel sapmaları kullanmıştır. Yerel ifadelerin şiire girmesi Yahya Kemâl'in halktan kopuk bir şair olmadığını açıkça göstermektedir.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde sözcüksel, dilbilgisel ve lehçesel sapma örnekleri de görülmektedir. Yahya Kemâl şiirlerinde 7 yerde sözcüksel, 4 yerde lehçesel ve 3 yerde de dilbilgisel sapma yapmıştır. Şair, şiirlerinde ölçüyü sağlamak ve yerel ifadeleri şiire sokmak için lehçesel sapmaları, dile yeni sözcükler kazandırmak için sözcüksel sapmaları, özgürlük yaratmak ve beklenmeyen kullanımlar oluşturmak için de dilbilgisel sapmaları kullanmıştır.

Şiir dilinde sapma deyince aklımıza şairlerin doğal dilde yapmış oldukları yanlış değiştirimler gelmektedir. Fakat şairlerin bilinçli olarak kullandıkları bu değiştirimler, şiir diline katkılar da sağlamaktadır. Dilin kurallarının dışına çıkarak, dilin gelişim süreci içerisinde edinmiş olduğu yazım kurallarını uygulamamak, dili bozmaya yönelik atılmış yanlış bir adımdır. Dilin sentaksının bozulmaya çalışılması da dili yozlaştıran unsurlar arasındadır. Şiir dilinde sentaksı ve yazımı bozmaya yönelik kullanımlar yazımsal ve dilbilgisel sapmaları oluşturmuştur.

Sözcüklere yeni ekler getirerek dilin kurallarına uygun yeni sözcükler türetmek, halkın kullandığı ifadeleri şiire sokmak ve bağdaştırılması mümkün olmayan sözcükleri bir araya getirerek kullanmak, dilin zenginliğini ve gücünü ortaya koyan en önemli göstergelerdir. Yahya Kemâl'in şiirlerindeki sözcüksel sapmalar her ne kadar dilin kurallarına uygun olmayan türetmeler olsa da sesbilimsel ve anlamsal sapmalar tarihsel dönem sapmalarından sonra en çok kullanılan sapma türlerini oluşturmaktadır.

Yahya Kemâl millî bir şiir dili oluştururken şiir diline zarar verecek yanlışlıklardan kaçınmıştır. Bu sebeple Yahya Kemâl'in şiirlerinde dilbilgisel sapma örnekleri fazla görülmez. Şairin dilbilgisel sapmaları çok az kullanması, yazımsal sapmaları ise kullanmaması, şiir dilinin sentaksını ve yazım kurallarını bozmak istememesinden

kaynaklanır. Çünkü Yahya Kemâl, millî bir şiir dilinin yabancı unsurlardan arındırılmış ve kuralları bozulmadan bu güne kadar gelebilmiş bir dille oluşturulacağına inanmış bir şairdir.

Yahya Kemâl şiirlerinde genellikle dilin zenginliğini, kullanılabilirliğini gösteren değiştirimlere gitmiş ve okuyucunun zihninde farklı çağrışım alanları oluşturarak Türkçe'nin zenginliğini gözler önüne sermeye çalışmıştır. Bundan dolayı Yahya Kemâl şiirlerinde sesbilgisel ve anlamsal sapmaları sıklıkla kullanmıştır.

Yahya Kemâl yeni bir şiir dili oluştururken yeni anlatım yolları bulmaya çalışmış ve farklı söyleyiş biçimlerine ulaşarak anlam yoğunluğu oluşturmak istemiştir. Yahya Kemâl'in oluşturmaya çalıştığı yeni şiir anlayışı dilin bazı kurallarını ihlal etmekle birlikte şairin şiirlerindeki çok sesliliği ve zenginliği ortaya koymasından önemlidir. Yahya Kemâl bu sebeple kendi dönemine kadar gelen kalıplaşmış şiir anlayışlarını, şiirde işlenen konuları ve bunların anlatım biçimlerini temelinden sarsarak yepyeni bir şiir anlayışıyla ortaya çıkmış ve millî bir şiirin temellerini atmıştır.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan. (1997). **Anlambilim**. Ankara: Engin Yayınları.
- AKSAN, Doğan. (1974). Dil bilim Açısından Şiir. İstanbul: **Türk Dili Dergisi**.
- AKSAN, Doğan. (1995). **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**. Ankara: Engin Yayınları.
- AKTAŞ, Şerif. (1993). **Edebiyatta Üslup ve Problemleri**. Ankara: Akçağ Yayınları.
- AKTAŞ, Şerif. (1996). **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi**. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- AKYÜZ, Kenan. (1985). **Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi**. İstanbul: İkılup Yayınevi.
- ALTAY, Ayfer. (2001). Şiir Çevirisinde Çevrilemeyenler. Ankara: **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**.
- AYHAN, Ece. (1984). **Yalnız Kardeşçe**. İstanbul: Evrim Sanat Galerisi Yayınları.
- BANARLI, Nihad Sami. (1960). **Yahya Kemâl'in Hatıraları**. İstanbul: Yahya Kemâl Enstitüsü Neşriyatı 2.
- BEYATLI, Yahya Kemâl. (2002). **Eski Şiirin Rüzgârıyla**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- BEYATLI, Yahya Kemâl. (2002). **Kendi Gök Kubbemiz**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- BEYATLI, Yahya Kemâl. (1968). **Siyasi ve Edebi Portreler**. İstanbul: Yahya Kemâl Enstitüsü Mecmuası.
- BEZİRCİ, Asım. (1986). **İkinci Yeni Olayı**. İstanbul: Su Yayınları.
- ÇAPAN, Cevat. (1989). Oktay Rifat. İstanbul: **Adam Sanat Dergisi**.
- ÇELEBİ, Asaf Halet. (1954). Mücerred Şiir. İstanbul: **İstanbul Dergisi**.
- EMİL, Birol. (1997). **Türk Kültür ve Edebiyatından Şahsiyetler**. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ENGİNÜN, İnci – KERMAN, Zeynep. (1987). **Ahmet Haşim'in Bütün Şiirleri**. İstanbul: Dergah Yayınları.
- ERCİLASUN, Bilge. (1996). **Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler 1**. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- FUAT, Mehmet. (1985). **Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**. İstanbul: Adam Yayınevi.
- HENGİRMEN, Mehmet. (1999). **Dil bilgisi ve Dil bilim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Engin Yayınları.
- HİKMET, Feridun. (1935). Yahya Kemâl'le Konuştum. İstanbul: **Yedi Gün Dergisi**.
- HİSAR, Abdülhak Şinasi. (1950). Jean Moraes ve Yahya Kemâl. İstanbul: **Yücel Dergisi**.
- HOROZCU, Oktay Rifat. (1992). **Otomatik Yazı Şiir Konuşması**. İstanbul: Adam Yayınları.
- İNAL, Tanju. (1981). Simgecilik. İstanbul: **Türk Dili Dergisi**,

- İNCE, Özdemir. (1993). **Yazımsal Söylem Üzerine**. İstanbul: Can Yayınları,
- İŞGÜVEN, Mine Mutlu. (1995). Şiir Dilinde İmge. Ankara: **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**.
- KAPLAN, Mehmet. (1973). **Cumhuriyet Devri Türk Şiiri**. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı.
- KERMAN, Zeynep. (1977). Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Üzerine Makaleler. İstanbul: **Dergah Yayınları**.
- NECATİĞİL, Behçet. (1983). **Bile/Yazdı Düz Yazılar 1**. İstanbul: Cem Yayınları.
- ÖZÜNLÜ, Ünsal. (1982). Şiir Dilinde Sapmalar. İstanbul: **Türk Dili Dergisi**.
- ÖZÜNLÜ, Ünsal. (2001). **Edebiyatta Dil Kullanımları**. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- SEZGİN, Fatin. (1993). Dil ve İstatistik ve Bilgisayar Uygulamaları. İstanbul: **Dergah Yayınları**.
- SÜREYYA, Cemal. (1992). **Folklor Şiire Düşman**. İstanbul: Can Yayınları.
- TÖKEL, Dursun Ali. (1990). Bir Gazel Anlambilimle Nasıl Anlaşılır. İstanbul: **Dergah Dergisi**
- UYAR, Turgut. (1985). **Sonsuz ve Öbürü**, İstanbul: Broy Yayınları.
- YALÇIN, Mehmet. (1979). Bir Şiiri Okumak. Ankara: **Yusufçuk Dergisi**.
- YALÇIN, Mehmet. (2003). **Şiirin Ortak Paydası**. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- YETKİNER, Neslihan Kansu. (1994). **Bir Biçimbilim Çalışması**. Ankara: **Dil Dergisi**.